

ДРАМА

53



БЕОГРАД 2020.

ДРАМА

Број 53, лето/јесен 2020. године

Часопис за позоришну уметност, драму, културу, науку

Излази четири пута годишње

Издавач: Удружење драмских писаца Србије,

Београд, Господар Јевремова 19

www.drama.org.rs

biljana.ostojic@mpus.org.rs

Главни и одговорни уредник

Миладин Шеварлић

Редакција: *др Рашико В. Јовановић, Божидар Зечевић,*

Момчило Ковачевић, др Бошко Сувајић,

Слађана

(Бранислава) Бушић, Милисав Миленковић,

Иван Панић, Драган Коларевић, Биљана Останић

Коректура издавача

Ликовно решење корица *Никола Панић*

Техничко решење *Ново Чохурин*

Ликовна опрема и припрема за штампу *Светозар Станкић*

Штампа и повез “ГРАФОРЕКЛАМ”, Параћин

ISSN 1451–3609

Тираж 300 примерака

Избор илustrација:*Миладин Шеварлић*

Часопис *Драму није* суфинансирало
Министарство културе и информисања

Овај број објављен је уз помоћ
госпође Гордане Петковић Лаковић – Торонто



Садржај

Чарлс Буковски, <i>Шта можемо да урадимо</i>	6
<i>Писмо српских официра 1914</i>	7
Божидар Зечевић, <i>Друштво мртвој поесника</i>	9
Драган Мраовић, <i>Шта једе Ашлага када не једе сарму?</i>	13
Хелена Граница, <i>Терорисање Ковид ставовима</i>	16
Миладин Шеварлић, <i>Ко је појео златне виљушке?</i>	20

Хроника

Живорад Ајдачић, <i>Редитељ, драмски писац, књижевник, сценариста и новинар</i>	31
Гордана Лаковић, <i>Срце српске дијаспоре</i>	34
Зоран Стефановић, <i>Када се над нама Небо затвори</i>	41
Из биљежнице Робија К., <i>Сајт вјеронауке</i>	48

Есеј

Бошко Сувајцић, <i>Молдавски нож и љазнична пратеца</i>	53
Миодраг Новаковић, <i>Два есеја</i>	60
Милисав Миленковић, <i>Корона вирус – ковид 19 или стварах од непознатог</i>	63
Божица Велоусис, <i>Ковид 19</i>	69

Драмска минијатура

Стојан Срдић, *Тамна је ноћ на Тоћидерском гробљу* 75

Сашичне минијатуре

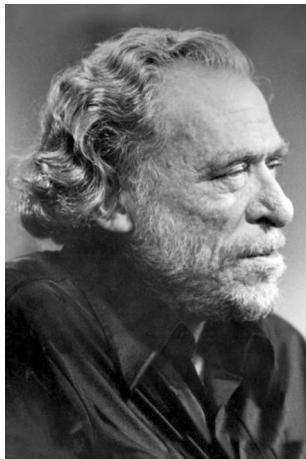
Радован Бојичић, *Сашичне минијатуре* 83

Поезија

Светлана Михајловић, *Песме* 91

Слобода је наша велика нужда

(Лазар Стјојановић)



Чарлс Буковски

Шта можемо да урадимо

У најбољем случају, у Човечанству има нежности, нешто мало разумевања и, повремено, храбости.

Али све у свему, то је маса, која нема бодзна шта.

Оно је као велика животиња у дубоком сну из којег скоро ништа не може да га пробуди.

Кад се покрене најбоље је у грубости, себичности, неправди, убиствима.

Шта можемо да урадимо с тим Човечанством?

Ништа.

Избегавајте га колико год је могуће.

Понашајте се према њему као према било чему што је отровно, зло и безумно, али пазите, оно има законе који га штите од вас.

Може да вас убије без икаквог разлога, а да бисте побегли морате бити лукави. Мало их је побегло.

Морате сами да смислите план.

Ја нисам упознао никога ко је побегао.

Упознао сам неке велике и славне али они нису побегли јер су велики и славни једино у Човечанству.

Ја нисам побегао али нисам престао да стално изнова покушавам.

Надам се да ћу пре смрти успети да набавим сопствени живот.

Писмо српских официра 1914.

Године 1914. водила се борба око Аде Циганлије. После битке српска војска је сахранила жртве са обе стране. Код страдалог аустријског потпуковника Августа Шмита српски војници нашли су неотворено писмо, за које су сматрали да је била наредба за напад. Али, то је било писмо његове ћерке. Српски официри, на челу са мајором Светомиром Ђукићем, одлучују да пошаљу писмо младој Аустријанки:

Поштована госпођице, са тешким срцем и болом у души, иако смо непријатељи, принуђени смо да вам први јавимо тешку вест да је Ваш неумрли тата, херој официр и командант 32. аустријског пука, данас херојски пао на челу свога пуча, бранећи свога Цара, своју земљу и своју заставу, а у тешкој борби на српском земљишту у Ади Циганлији. Иако сте изгубили оца, имате њим да се поносите, јер је херојски и достојно једног витеза-хероја пао на пољу части. У исто

време Вас извештавамо да смо данашњом уплатницом послали Вам 4.000 круна, који смо новац нашли у цепу Вашег покојног оца са писмом и молимо Вас да нас о пријему овог новца известите, јер нам је многостало до тога да примите и новац и писмо. Вашег оца достојно смо сахранили са свим почастима, обележавајући његов гроб једном примерном крстачом, тако да кад се сврше ратне операције и заведе мир, Ви можете са Вашом поштованом породицом доћи у Србију и наћи тело Вашег тате пристојно сахрањено и гроб очуван. Примите наше најискреније витешко саучешће, да Вама и осталима Вашима Бог подари дуг и срећан живот.

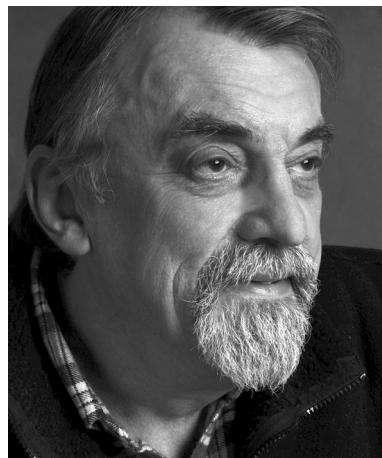
Стигао је одговор госпођице Шмит:

Поштована господо, Ваше писмо примила сам са највећом захвалношћу иако је за мене било посве кобно, без обзира на Вашу утеху. Заиста, оваква пажња дос-

тојна је само српских хероја официра и ја сам Вам за то вечно захвална. Исто тако и новац сам такође примила на чему Вам такође хвала. У овим тешким моментима за целу нашу породицу Ваше писмо је заиста окрепљавајуће, утаклико пре и више што је наш тата заиста завршио свој живот досто-

јанствено. Ја сам већ многим мојим другарицама, уплаканих очију, давала Ваше писмо да га прочитају и оне су заједно са мном плакале и дивиле се пажњи српских официра хероја. После овог писма нарочито ценим подвиге малене сребијанске војске која је достојна сваког дивљења.





Божидар Зечевић

Друштво мртвог ћесника

„Културна историја Србије на топљена је политиком, идеологијом, политичком верношћу и издајом и нарочито личним вероломствима до јуче најближих пријатеља међу уметницима. Стога није чудно што у неким деловима српска културна историја наликује полицијском хроници“ каже Александар Гаталица, писац, критичар и преводилац, уредник и наратор документарно-игране серије „Мрачне странице културне историје Србије“, чија је прва епизода, под насловом *Друштво мртвог ћесника*, емитована на првом каналу Јавног сервиса Србије. Градиво прве епизоде даје за право Гаталичиној формули: у питању је повест о једном близком пријатељству, које се услед политичке издаје и личног вероломства прометнуло у једну доиста мрачну сцену нашег послератног културног позорја. Актери овог случаја су Марко Ристић и Растко Петровић, песници и негдашњи другови које је живот раздвојио и бацио на две различите стране.

Случај је, нажалост, доиста „натопљен комунистичком политиком и идеологијом“ и можда је то разлог што се нерадо помињао и некако „гуро под тепих“. Није случајно што је баш он одабран да отвори мрачне странице новије српске књижевности.

Главни лик, Марко Ристић, живописна је појава у новијој српској култури са извесном харизматском улогом у два раздобља српске књижевности (оном између 1922, када се у њој први пут јавља, до краја тридесетих, а затим после рата, од 1952. па до своје смрти 1984). Може се рећи да је Ристић оставио трагове различите природе и дубине у српском културном наслеђу, пре свега као предводник тзв. „београдског надреалистичког круга“ (1924-1932), везан за „париску централу“ Андреа Бретона, затим као књижевни ерудит и активни учесник тзв. „сукоба на књижевној левици“ у међуратном периоду, после рата Титов амбасадор у Паризу и од раних педесетих учесник књижевног

спора између српских „модерниста“ и „догматичара“.

Корени харизме Марка Ристића лежали су у његовом пореклу од најугледнијих породица обреновићевске Србије, од оног животворног духа њене престонице, који се стварао и свој успон доживео другом половином XIX века. Колевка тог успона била је српска грађанска класа, чији је Ристић био непосредни, у извесној мери и *типичан изданак*. Та витална друштвена сила успела је да изведе на историјску сцену модерну српску државу, створену у ратовима за национално ослобођење и економску и сваку другу еманципацију. Марков деда Јован Ристић (1831-1899) узнео се до водећег српског државника и дипломате, председника Министарског савета и главног архитекте српске стратегије на Берлинском конгресу (1878), после кога се млада држава значајно проширила на југ и југоисток, учврстила независност и постала Краљевином. Доминација београдске преузетничке, трговачке, чиновничке и официрске елите над сваким слојем друштвеног живота у Србији успела је да изнедри и низ културних благодати. Краљевски намесник Ристић уз све то, био зет најбогатијег београдског трговца, Грка Хаџи Томе Опулоса, кога су због удаје својих многоbroјних кћери за високе краљевске чиновнике звали „правитељствени таст“, родоначелника београдских „Хаџи Томића“: осим Ристића, још и Христића, Богићевића, Хаџића, Симоновића и других старо-

београдских породица. Марков дед по мајци био је знаменити београдски трговац и адвокат Марко Стојановић (1844-1924), вицегувернер Народне банке Србије, иначе градитељ и власник оне дивне палате на почетку Кнез Михајлове улице, у којој је данас Ликовна академија. Марко Ристић се родио и растао сред свеопштег цвата младе српске културе, науке и уметности. Од почетка XX века до Првог светског рата и Србија је имала свој „улепшани свет“, своју малу или аутентичну „belle époque“, која је у формирању Ристићевог карактера оставила нарочити белег. Али, како то често бива, претворио се он још у својој младости у свесног негатора своје средине, врло често и жестоког опонента, спремног на отворено сукобљавање са својим окружењем, за кога важи оно Арагоново: „Револуционарни ителектуалац појављује се најпре и пре свега као издајица класе из које потиче“. На то додаје Валтер Бењамин: „Ова издаја састоји се код писца у понашању које га преображава да овај апарат прилагоди циљевима пролетерске револуције“. Марко Ристић био је веома успешан у овом *прилагођавању*: пошло му је за руком да задржи готово све предности наслеђеног положаја и да истовремено иде у корак са револуционарном магнитудом свога доба. Између дендизма и большевизма, између надреализма и козарачког кола, задржао је, чак и ојачао своју буржоаску и то *еминенћино буржоаску* харизму. То јњ прилично ко-

штало, али је Ристић мајсторски умео да намири предвиђену цену. Давичо прича како је једном одбрусио на стална пецања да се гура уз Титову власт: „Ја нисам режимлија. *Ја сам режим*“. (Његова париска екселенција надживела је свог пролетерског вођу, чију сам фотографију са посветом видео у Марковом дневном салону, на клавиру). Ристић је безочно служио свету кога је у дубини душе презирао и притом није имао никаквих обзира. У оном октобарском броју „Политике“ 1944. која је на првој страни донела списак стрељаних београдских интелектуалаца, објавио је свој идеолошки вјерују под насловом „Смрт фашизму слобода народу“ у којој је бесрамно и архиудворички величао Тита и Стаљинов комунизам, јер га је тај исти Броз пре рата у листу „Пролетер“ осудио због флерта са троцкизmom, који је Ристић спроводио уз свог идеолошког и сваког другог париског ментора Бретона. Знало се, такође, да је цео рат провео играјући бриџ са високим немачким официрима из Команде Југославије, у санаторијуму свог богатог таста др Живадиновића у Врњачкој Бањи, док су његови другови, као Давичо и Ђорђе Јовановић, ратовали (и гинули) у партизанима, а Коча Поповић се истакао као њихов командант на Сутјесци. Све је то Ристић преживео без иједног „приговора савести“, као прави морални пигмеј, не дајући пет пара на то што га је цела његова бивша средина дубоко презирала и гнушала га се. Са таквим моралним капи-

талом ушао је он у завршницу приче, коју нам је, мање или више успешно испричао Александар Гаталица.

На другој страни налазили су се Раствко Петровић и Милош Црњански, обојица водећи српски песници, (што недаровитом Ристићу никада није пошло за руком и зато га Гаталица, парафразирајући наслов фамозног филма Питера Вира, сматра – *мртвим*). И један и други бивши краљевски дипломати, обојица са оне стране гвоздене завесе, коју је од Гдањска до Трста повукао Черчил у свом чувеном говору у Фултону, 1946. године, дакле са супротне стране идеолошке и политичке баријере, која је Ристића устоличила у Паризу као Титову екселенцију, а Раствка и Црњанског оставила на Западу, као српске „монархофашистичке“ и „хегемонистичке“ сиротане. Париз је поново постао место радње и старих надреалистичких репова: док се, пре рата, Ристић догматски држао Бретоновог диктата и испуњавао сваки његов *devoir*, Раствко Петровић се слободно кретао поетским пределима Аполинера и Макса Жакоба, у духу париског дадаиста Супоа, Елијара и Тристана Царе, са којима се дружио, али и еминентно *надреалистичког* духа српске говорне старине, коју је проучавао од ране младости. Ту су корени самосвојне и разорне поетике која би се могла назвати и *првим српским надреализмом*, јер је своју унуђашњу *ћрађу* (израз Раствков) налазила у народним *разброжицама* и *набрајалица-*

ма, које песник узима као архетипове, скривене у коренима овог наслеђа. У љуштењу културних сложјева те огромне и разуђене целине, од српских обредних игара *лазарица, краљица, додола и коледе*, дубочих русаља, српског митског фолклора у којем главне улоге играју змај и змајевићосӣ, преко демонологије, вампирисма и других тајанствених појава, дозива Растко сву стару етномитологију чији дубоки корени сежу у прасловенску стварину. Тек када су се у првим годинама после Светског рата појавили Растков роман *Бурлеска ҳосподина Перуна, бoga ҳрома* и збирка песама *Ойкровење*, видело се у каквој су вези били париски корени српског надреализма и Растково копање по алогичности живота, по *штајнама рођења* и коренима запретеним у нашој прелогичкој прошлости. Сваком је било јасно да се појавио велик и посвећен песник, различит од свега што је претходило, моћан и разигран. „Растко Петровић је као змај који удара репом да се земља тресе, који је огњен и силан, око кога је чар и бајка“ писала је тада, сва опчињена, Исидора Секулић.

Све то никада није постао Марко Ристић, коме се, као старом другу, обратио „протонадреалиста“ Растко Петровић са молбом да некако штампа последње његово дело, роман „Дан шести“, фантазмагорију из албанске голготе 1915, који је завршио у Америци. „Мишоловка“ Гаталице је прича о тужној судбини Растковог романа, кога се дочекао Ристић и од њега временом начи-

нио свог *литерарног шаоца*. Уместо да сместа изда рукопис, који му је на веру предао Растков француски пријатељ Ваплер, Ристић је још живе Петровића и Црњанског огласио *мртвим* у свом књижевном памфлету „Три мртва песника“ само зато што су служили краљу, а не као он партизанском маршалу, давши овој двојици и париског надреалисту Пола Елијара, такође још живог, са којим се до јуче дружио по Монпарнасу, само зато што се Елијар после Резолуције Информбироа (као и цела КПФ), определио против Тита. Памфлет је објавио код Крлеже (Рад ЈАЗУ, Загреб), коме је увек држао страну против „београдске чаршије“, по правилу се опредељујући у корист сваке српске штете. Вазда надут и мрзовољан према свом роду, а снисходљив, прави колонијални компрадор према Бретону и уопште странцима, Марко Ристић био је *један од претпеча данашње друге Србије или не-Србије*, какву је Крлежа тада, половином педестих година, могао само да сања. Дакле, „Три мртва песника“ Марка Ристића је *срамни есеј* како је говорио и писао Михиз, натопљен политиком, идеологијом и – издајом. А прави отац Београдског *граџанизма* и *другосрбијанизми* није, дакле, Радомир Константиновић како мисли Мило Ломпар, него један много старији друг, *мртви ћесник поезије коју нико никад није читao*, Марко Ристић.



Драган Мраовић

Шића једе Атлагић када не једе сарму?

Извесни партијски посланик у партитократској Скупштини Србије др Марко Атлагић пртерује Драгана Бјелогрића из сопствене земље, а Јелисавету Секу Саблић је оптужио да није патриота. Напад на Секу због сарме јесте настало из превелике „учености“ Атлагића због које је помешао сарму и латински. А није ни доследан. Па морао је онда да нападне исто тако и античке Римљане који рекоше: „Ubi bene, ibi Patria“.

Познати голуб превртач Александар Мартиновић је честитао Атлагићу на „интелектуалној храбrosti да каже истину“. Тако је пресудио да је истина само оно што он и Атлагић кажу. Жалосно је да о „интелектуалној храбrosti“ говори познати партијски прелетач. И Владимир Орлић упути Атлагићу исте хвале. То учинише они за које се без партијске фотеље не би ни знало да постоје. Драгану и Секи нису потребне пар-

тијске фотеље да би се знало ко су. Они су живе институције српске културе и сви знамо ко су. И волимо их.

А кога то хвале ти партијски посланици? Ко то оптужује наше истакнуте уметнике да су онакви какви су баш они који их блате? Ево патриотизма политички поонијаћеног Атлагића који је августа 2013. изјавио: „Даћу вам пример једне суседне државе, ја њиховог председника нерадо спомињем, али био је у праву. Ради се о Фрањи Туђману, када је најбољем познаоцу међународног права рекао да ће му бити министар спољних послова док Хрватска не буде међународно призната. То је вођење политике. То је та нова политика коју ви не можете да схватите...“

Е ту „нову политику“ спроводи у Скупштини Србије тај Атлагић. Извређао је својевремено академика и књижевника Драгослава Михајловића. Наиме, заложио се

за укидање националних признања „јер су га добијали и робијаши“. Једини добитник који је робијао био је писац култног дела „Када су цветале тикве“, али на Голом отоку, где су га сместили такви као Атлагић. Недоумица је само да ли је Атлагић хадезеовац или стаљиниста.

Поучно ће бити за Атлагића, Мартиновића, Орлића и сличне скупштинске мегданције да чују како је у Бриндизију, на конференцији за штампу, реаговао Емир Кустурица, када га је један новинар питao како је тако велики редитељ могao да подржи Милошевића: „Никада нигде нећете наћи такву моју изјаву, али кад год сам био против вас, ви сте написали да сам за Милошевића!“. Сличан пример је и када је генсек СПС-а Горица Гајевић рекла за долепотписаног: „он је наш а стално говори као да је против нас“. Одговорио сам јој да ја нисам говорио против СПС-а, али јесам против ње, а она је умислила да је она СПС. То су Атлагићеви методи, то је партијски посланик који јавно каже да је Туђман „пример вођења нове политке коју ми Срби не можемо да схватимо“. Такав проусташки став наводи на злослутну помисао да напад на Драгана Бјелогрлића и Секу Саблић није само зато што се не слажу са политиком власти, већ да Марко делује као притајени следбеник Фрање Туђмана коме се

дивио. И још да Атлагић зна да је Секина мајка Јеврејка, ко зна колико би тек сарме било?!

Не греши Јелисавета Саблић када примећује: „Уметност је овде на маргини друштва. Таквом оријентацијом млади људи су препуштени јефтиноћи, поремећеним вредностима... Сваки независан интелектуалац овде смета и треба га уклонити, као што је Стаљин уклањао сваког ко је умео да се потпише. Пошто је култура маргинализована, то друштво гура у депресију и апатију...“

И још је горе у властима које бране „Задругу“, троше милион и по евра ван буџета културе на Марину Абрамовић, културу називају културном индустријом, нападају министра културе зато што је трајио да се ријалитији сведу на меру пристојности. Нови министар културе је изјавио у Скупштини, у расправи о буџету за 2021, како „није тачно да нема паре за културу, већ нису добро распоређене“. Пошто је тај нови министар за (не)културу био велики заговорник ријалитија, вероватно ће паре бити боље распоређене ако се дају „Паровима“. Истовремено, власт разбуџава креативност, аутентичност и изворно стваралаштво у култури Србије и намеће европског али и мондијалног модела улагањем у „културну индустрију“ и у Маринино буљење у магарца. Уместо прожимања српске и европске, односно светске кул-

туре, ова власт нам намеће монокултуру хамбургер модела. Ни речи од мултикултуралности. Пошто нема свој осећај за културу приhvата да је све споља боље од Секе Саблић. А није. Наши глумци су светски врх. Мала смо земља, мали језик, па се не чују далеко. Али када бисмо улагали у њихову промоцију у свету уместо што вређамо наше најбоље, чуло би се и у свету за некога од њих. А Јелисавета Сека Саблић је наше најбоље. И Драган, иако бих волео да опет снима нешто присније нама или бар мени, као „Монтевидео“. Али, „de gustibus...“

Марко Атлагић је брука и срамота српског парламента. Метафоричко изражавање својствено уметницима претвара у своју политичку калугу. Својом удворичком лингвашћу у слављењу „председ-

ника“ наноси велику штету Александру Вучићу. Председник би требало да га избаци из партије и Скупштине, а не да га брани. Да га не брука један туђмановац. И да зна да ће га Атлагић први попљувати када падне са власти.

Сека Саблић и Драган Бјелогрлић неће пасти. Држи их њихово лично дело. Њихов божији дар. Зато немају потребу за удворицама. Њима су доступна небеска славља, а не Атлагићу који је парадигма лошег понашања власти према култури у Србије. Наравно, не само ове власти. Сека је у праву: „Уметност је овде на маргини друштва!“ А томе битно доприносе они као Атлагић и његови адвокати из власти.

А за Атлагића једно питање: Шта једете када не једете сарму?

**Ubedili su te da ti ne trebaju ni
vaspitanje, ni obrazovanje, ni
kultura. Ubedili su te da ti ne
trebaju ni istina, ni pravda, ni
poštenje!**

**Sad te ubeđuju da ti ne trebaju
ni reke, ni šume!**



Хелена Границ

Терорисање Ковид ставовима

Одем данас са дететом у Фриментл, (Перт) део града поред мора где има нешто мало живота, ресторана и пијаца, да јој купим сладолед и да се прошетамо.

Сећам се да има једна мала слатичарна у којој сам пре неколико месеци успела да нађем добар посан сладолед, вегански како га ту зову. Одемо да проверимо да ли још увек ради радњица, кад оно ради. Одлично.

Улазимо унутра, има само чоколада са пепермитом веганска, али дају велику куглу, издашно.

Плаћам ја, хоћу да седнемо мало да поједе дете у миру сладолед, али ми девојка рече да ако хоћемо да седнемо морамо да се скенирамо на QR код на улазу да смо ушли у објекат.

Читала сам синоћ да ће данас почети ово скенирање по радњама, али сам се надала да ће макар ову

минијатурну радњу са сладоледом поштедети.

Не. Не штеде никог. Комуналци шетају градом и контролишу радње редом. Сви морају да ставе на радње обавештење да је скенирање мобилним на QR код владину апликацију обавезно.

– Значи, почело је! Сачувај Боже... – коментаришем изнервирано.

Девојка збуњено гледа да ме забдиће, не види у чему је проблем. Долази газдарица. Извињава ми се и каже да нису они криви што је то уведено, једноставно, таква су правила.

– Знам да су таква правила, кажем, знам... Свет је све луђи и луђи из дана у дан.

Она охута на овај мој коментар. Ма ни А да каже.

Кажем ја њој, ако мора да се скенира, онда нећемо седети, јешће напољу. А мора и напољу да

се скенира ако ће седети. Неће ни седети рекох, идемо да шетамо.

Чантрам док идем улицама и набрајам изнервирано.

Гледам ресторане.

Сви једу у ресторанима без икаквих проблема.

Скенирали се и ушли.

Нико се не буни.

Дођемо до пијаце. Чула сам да из неког бизарног разлога за сада неће тражити да се скенирамо у продавницама хране.

Не знам зашто, али знам да и то ускоро долази.

Њихов изговор је да се ту не задржавамо доволно дugo да вирус пређе на нас. Мислим, глупости. Свака недељна куповина траје бар 45 минута до сат времена док прођеш кроз све оне рафове са храном. Али ето, за сада нема још увек у продавницама хране скенирања. Само чувари на улазу као назнака да ће и та куповина ускоро бити само за изабране.

Али зато од данас кажу да ће морати да се скенира у верским објектима. Ако се не скенира, мора да се записује ко је ушао и када. Није ми се ни ишло јутрос у ту авантуру. Возим пола сата па да ме скенирају на улазу. Нека хвала.

Мислим се, идемо на пијацу, ту нема скенирања.

Кад оно, шипак. QR код НА УЛАЗУ У УСРАНУ ПИЈАЦУ.

Значи, не можеш ни на пијац да одеш да се не скенираш великим брату. Тако невакцинисани ускоро неће моћи ни да присмрде ни у једну радњу, ни у једну институцију, ни у једно превозно средство. Бићемо остављени да црквамо по-лако.

Овде у унутрашњости земље ван града, црвеном и жутом песку могу само да загрлим коалу и да жваћемо еукалиптус евентуално, тешко шта расте у јаловој и песковитој земљи.

А температуре кад ожеју, 45 је ништа. Воде ретко где има.

Ма милина.

Сретох познаника који се вратио из цркве. Показах му људе који чекају у реду и рекох да је данас почело скенирање на пијаци. Он ми весело рече како то уопште није проблем, он неће апликацију, али ће ручно написати своје детаље где год уђе. Забезекнула сам се са којом лакоћом прихвата условљавање уласка у објекте.

Поред нас стајала је млада новинарка Канала 7 и покушавала неколико десетина пута да изговари реченицу:

— „Влада се брине о сигурности и здрављу грађана Западне Аустралије и донела је уредбу да сваки бизнис од данас мора да има QR код апликацију на вратима своје радње, а уколико се власници не

буду сложили са тим, казна коју ће платити износиће 250 000\$.“

Нервирала сам се док сам је гледала и слушала како покушава да застраши и ону мрву нормалног народа који би можда помислио и да пусти невакцинисане у радњу.

Грешила је нон-стоп, Бог јој завезао језик и не може жена једну једину реченицу да изговори. Побркали језике дабогда тровачи народа помислих у себи. Камерман се изнервира и угаси камеру. Оде у ресторан а девојка остале да вежба ту једну реченицу која јој никако није ишла.

Народ формирао велики ред и стоји и чека да се скенира на улазу у пијацу.

Гледам их како су безбрижни док телефоном скенирају код и је-за ме подилази од лакоће са којом су прихватили ову меру. Управо је уведена мера да је улазак у трговине и јавне институције условљен вашим здравственим и вакциналним статусом. Подобношћу мера-ма државног бирократског апарата.

Управо је уведена мера да више без жига не можете слободно купити ни продати.

Али народ бауља около мртав, totally духовно мртав, смеје се, ждере, купује, ландра около као да се ништа битно не дешава.

Сетих се Светог Писма кад каже: И једоше и пише и женише се и

удаваше се кад дође дан погибли на њих...

Потпуно неосетни за зло које се надвило над њих, душе њихове, земљу њихову и децу њихову.

Опижени осећајем сопствене надмоћи и ароганције над животом и патњом других. Изгубљене, мртве душе које ходају градом и испуњавају основне физиолошке потребе мислећи да је то живот. Добро оседлани. Узјахани. Спремни за следећу фазу дехуманизације и спајања са машином.

Тотална трагедија. Богу плакати.

Чини ми се да ме од пламена сатанистичке тираније која се спроводи над људима и уништавања човечности и света каквог смо до сада познавали више ужасава ово тотално духовно мртвило и по-слушност масе која је без проблема легла на руду и пристала на све: губитак слободе кретања, губитак слободе мишљења, губитак слободе говора, губитак родитељских права, губитак одлучивања о свом телу и духу, условљеност уласка у објекте, куповину и рад само оних који се повинују властодршцима који окултистички кундак над главом и конопац око врата држе.

Жигом који добијају за који месец након вакцинације.

Мера којом су међу аутсајдере ставили људе који се не буду сло-

жили са оним што долази, наводно необавезном вакцинацијом.

Одакле ово мртвило које се осећа по улицама? По трговима?

По безличним терасама? Одакле мртвило које бије из упалих, беживотних, празних очију?

Одакле језиви лажни осмеси?

Одакле мртвило које ношено ветром провејава кроз крошиће еукалиптуса, дивљи, пусти океан који бесно крши таласе о пусту разуђену обалу?

Одакле ова празнина која човеку црпи батерије и отежава корак са сваким даном који овде проведе?

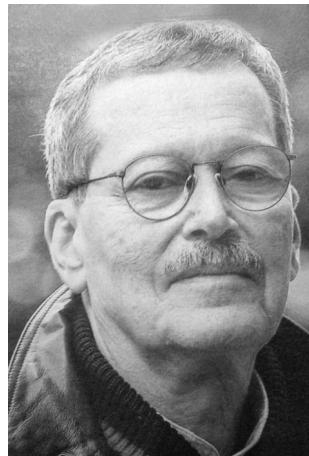
Данас сам схватила да је та празнина која се метафизички осећа свуда празнина духа који је поражен материјализмом који је настао као последица губитка вере и здраве духовне вертикале која би људе везала за небо и земљу.

Без Бога, све је мртво.

Без Бога свет пада и урушава се у сопственом безнађу.

Гледајући крхотине тог света кога ветар разноси у пустош ових дана схватам да за тим светом не треба превише жалити, него треба погледати у вечност чији нам је дах сада, више него икада, толико близу, да га за вратом осећамо.





Миладин Шеварлић

Ko je йојео злаћне виљушке?

На Београд пада мрак. Шта нам је друго преостало сем дубоког сна? Враћајући се кући калемегданском жичаром, елегантно углављеном у трошне зидине старе тврђаве, уживамо у погледу на витке облакодере „Београда на води“, који лагано тону у ту блатњаву воду реке Саве.

Стигавши до савског трга, застајемо задивљени грандиозним, виртуелним спомеником цару Стефану Немањи, који баца елегантну сенку на бившу железничку станицу, коју је краљ Милан изградио 1884, по узору на станице великих европских земаља и био, заједно са краљицом Наталијом, први путник ваза, који је првом српском пругом кренуо пут Ниша.

Сада, пут Ниша или, можда, у бољу будућност, можете кренути из Прокопа. Не знам тачно где је тај објекат прокопан, а вероватно ни ви.

Дивећи се, дакле, величанственом монументу, у души стрепимо од тога шта би наши злобни унутрашњи непријатељи могли да измисле, како би наружили ово прекрасно уметничко дело. На пример да је застрашујуће, монструозно, кичерско, глупо, бесмислено, обманјивачко, неукусно, варварско, нескладно, претенциозно, непожељно, невесело, несусисло, одурно, непотребно, сумануто, дебилно, недојебано, рогобатно, недостојно, срамотно, увредљиво, неубедљиво, лажно, лицемерно, наметнуто, насиљно, подметнуто, сулудо, бедно, наказно, тривијално, игнорантско, ругобно, кратковеко, неестетско, неумесно, простачко, понижавајуће, неразумно, непристојно, нарцисоидно, политикантско, кловновско, идиотско, безумно, ситеџиско...

Стрепећи од те страшне злобе, размишљамо о томе како је овај споменик уствари мали, према за-

слугама нашег цара Немање, оснивача српске државе, мада неки непријатељи тврде да је српска држава давно пре њега постојала.

Међу заслуге нашег цара Немање, због којих је завредео далеко већи споменик, спадају још две, које не смемо заборавити. Прва је што је извршио неопходни геноцид над мрским богоумилима, који су се бунили против тортуре и лицемерја званичне цркве. Они мрски богоумили који су нажалост преживели, пребегли су у Босну, где су, после католичког терора, најзад до чекали Турке, ослободиоце, прешли лепо у ислам и постали Башњаци, који Србе, из необјашњивих разлога, баш много не воле.

Друго незаборавно дело: По договору с Ватиканом, формирао је транзитну станицу за крсташе, који су, сем нужног пљачкања српске суроге православне мајке, Византије, ишли да опљачкају Христов гроб и околину, како би спречили мрске невернике да то учине.

У чувеној хроници архимандрита Пајсија (8/17 и 19, 20) која се чува у Универзитетској библиотеци у Нишу, стоји записано како је наш цар вечерао са немачким царем Фридрихом Барбаросом, где је Немања јео златне виљушке, а цар Фридрих говна.

И тако, идући даље, сада Немањином улицом, владара са симболичним именом, у чијем знаку сто-

ји читава српска историја, стижемо до чувеног трга Славија, украшеног велелепним бетонским нокширом, званим фонтана, из које нешто прска. Бежећи одатле, скрећемо у улицу Маршала Тита, где, на оштром углу са Његошевом, на бетону чучи бронзани Бора Пекић и злокобним погледом непрепознатљивог лика фиксира уплашених посматрача.

Касно је. Нећемо ићи до камене пустинje, зване Трг Републике, поплочане специфичним, скupoценим коцкама, а још мање ћемо у Кошутњак, да видимо секу ли шуму, како не бисмо у њој залутали, као покојни кнез Михаило. Главу можемо изгубити и на једноставнији начин. Зар није довољна маска коју су нам због неког ручно направљеног такозваног вируса, натакли на лице и која нам угљендиоксид, што га издишемо, враћа у плућа. А има их лепих, шарених, како би се наша дечица зарадовала пре него што се угуше.

Журимо, dakle, кући, на спавање. Циљ наших добрих господара је да спавамо што дуже, јер смо тада неспособни да се бранимо и бунимо. Пројектовано пролазно време је 12 часова, да бисмо, најзад, постигли идеал од 24 часа спавања, чиме ће нас елиминисати из мрског живота, док се не стекну технолошко-психолошко-стратешки услови да нас реално екстерминирају и, као скупи, реметила-

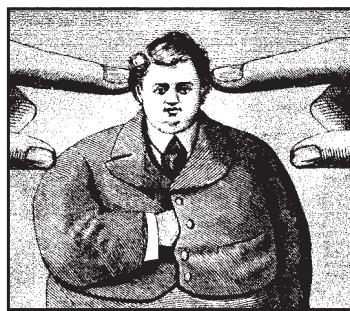
чки фактор макну с планете. Могли би да нас држе и у перманентном сну, али је то исувише скупо: авиони из којих бацају нано честице, стронцијум, баријум, манган, алуминијумоксид, сумпорхексахлорид, арсен... Треба платити гориво, пилоте, научнике, инжењере, авиомеханичаре... Затим, постројења са електромагнетским зрачењем ниских фреквенција, ХАРП, Г-5 и

др. Затим, конструкцију и монирање несамерљивог броја примерака тих постројења...

Пошто су, захваљујући наменски створеном вирусу, присилно одстрањени с посла, људи не раде, немају шта да једу, те више спавају. По статистичким анализама, тренутно смо близу пролазног времену од 12 часова спавања дневно. Београде, добро вече!



Хроника





*Наш уважени колеџа,
дугогодишињи истакнути културни юосленик,
Живорад Ајдачић,
јошпредседник Удружења драмских јисаца Србије
и члан управе Удружења књижевника Србије,
јримио је недавно,
из руку, сада већ блаженоЯочившеј
Патријарха Српског, Иринеја,
јресијски орден Св. Стефана Високог,
за изузетан дојринос српској култури.*

*Овде доносимо јрилоге,
који се односе на шај свечани чин.*

Његова Светосаш Патријарх српски г. Иринеј

Два разлога има што сам радо-
стан, прво што сам имао прилику
да у име цркве да одам једном кул-
турном заслужном човеку од стра-
не цркве Орден Деспота Стевана
Лазаревића. Господин Ајдачић је
једна културна изузетна личност
наше историје који је оставио тра-
га не само за своје доба него за
читаву нашу историју. Драго ми је
што је господин Ајдачић имао при-
лике да добије то Одликовање, ве-
лико и узвищено, а други разлог је
што је Ајдачић мој земљак, тако да
ми је са друге стране драго што сам
имао прилике да мог Ајдачића ко-

ји засвеђује град Чачак, да му до-
делим то високо Одликовање. Цр-
ква не заборавља улоге и значај
културних и историјских људи који
су дали велики допринос нашој ис-
торији, нашој култури, а међу њи-
ма као првозаслужан на том пољу
јесте господин Ајдачић. Он је ос-
тао веран својој цркви, својој исто-
рији, својој култури до сада, а на-
правно остаће до краја свога живо-
та. Желим му да ово Одликовање
носи дugo, доста дugo у своме же-
ivotу и да пример многима како
треба да буде један Србин нашег
времена , наше историје.



Јадранка Јовановић

Веома сам срећна што сам присуствовала овом дивном тако природном једном, тако топлом узвишеном на један једноставан начин чину додељивању награде нашем Жику Ајдачићу, заслужено, једне велике награде коју је препознао Синод Српске православне цркве, наш поштовани и драги Патријарх. Ја сам заиста доживела једну хармонију у најлепшем смислу те речи, једну лепоту препознавања и значаја које је донела ова награда за један дугогодишњи рад, труд, ангажовање, искрено топло за оно што су квалитети, добробит једне наше српске заједнице, пре свега на пољу културе, али кроз културу се делује на све све сегменте друштва и ово сигурно јесте мотивација за све људе који ће пре свега несвесно, дакле са својом добротом, са својом духовношћу, са својом свешћу, за све оно што је битно и добро за српски народ продужити оно што је Жика Ајдачић радио не само као Генерални секретар Културно-просветне заједнице Србије и Културно-просветне заједнице Београда, него дакле, само за оне који не знају, да појасним који не знају само то што је од 2000. године до данас одржао Културно-просветну заједницу, а ја сам тренутно потпредсеник Културно-просветне заједнице Србије, дакле

само то што је успео да у тешким временима не дозволи гашење ове важне Организације под чијим кровом су сви уметници, сви ствараоци Србије из свих сегмената и поља да не говорим о Светосавским академијама у којима сам и сама учествовала које су бивале у Сава Центру, да не говорим о прошиљањима како подигнути духовност и образовање села Србије, а да при томе задржимо нашу дивну традицију, нашу дивну базу свега онога што смо наследили и што носимо у себи, што смо разрадили кроз све гране уметности. Дакле ово јесте велики догађај, мали велики догађај или велики мали догађај, да овакви догађаји, оваква утканост једног човека и свих других који су то препознали даје наду да Србија не може да се заустави, да даље напредовање Србије не може да се заустави, да доброта и племенитост српског народа и онај део који свесно корача путем нашег Патријарха Павла који је рекао „Биће нам боље када сами будемо бољи“, за мене је ово велики догађај, велики мали догађај, и много сам почаствована што сам њему присуствовала. Оно што је за мене изузетно важно, а то је да је Жика Ајдачић посветио много година свог рада на повезивању наше дијаспоре са матицом, при том не

само повезивању, на једноставном повезивању него на одржавању те нераскидиве везе наших дивних људи, и сама сам их упознавала путујући по свету у почетку као уметник долазили су на моје наступе, на моје концерте, а ево већ 4 године и као члан Парламентарног Одбора за дијаспору, дакле наша дијаспора која је са пола срца заправо овде у Србији и која нам много значи и ми као материца њи-

ма много значимо. Жика је много чинио уз помоћ својих сарадника много тога да проблеми која наша дијаспора има, а реално је да их им, а да се брже решавају да им материца отвори врата на најлепши могући начин, јер оно што јесте, то наше повезивање, та наша симбиоза да смо ми једно биће, као што јесмо не може ни у једном тренутку не може да буде заборављено.



Захвала Живорада Жике Ајдачића, редићеља, књижевника, драмског ћисца и новинара

Ваша Светости, Ваше Високо преосвештенство, Ваша Преосвештенства, часни оци, поштовани пријатељи.

Српска Православна Црква, сачувала нас је као народ, кроз сва искушења векова и историје. Када прва институција, коју можемо звати и народом, одликује некога, онда је то изнад сваког признања, обавеза над обавезама. Ту обавезу, у овој захвалности осећам и ја.

О свом делању не бих говорио, јер није упутно, то су истакли предлагачи, а то је Свети Архијерејски Синод имао у виду кад је одлучио да ми додели ово високо одликовање наше Свете Цркве Орден Светог деспота Стефана Лазаревића.

На српску историју и на Светог деспота упућене су наше мисли у овом часу. Ако мислимо, а шта друго можемо, на тешка и најтежа времена српске историје, у којима је и епски и историјски најтеже оно послекосовско и тражимо прве људе достојне тих времена, онда нам је прва мисао о деспоту Стефану Лазаревићу, кога зовемо и Високи, јер је био не само дорастао приликома времена, већ се уздижао изнад њега, као што се Деспотова кула уз Манасију уздиже изнад свега до

тада сазиданог у Србији. Спасавао је Србију, спасавао је Цариград и спасао душу за векове што га је и посветило.

Имао је он великих челника и храбрих војсковођа или му је најумнији челиник био Константин Филозоф са којим је створио Ресавску школу, која ће својим књигама староставним сачувати народ.

Велика је част да овај орден примам у деспотовом Београду кога је он подигао на пет брегова и који Константин Филозоф описује међу првима поредећи га са Јерусалимом.

Не зна се тачно колика је библиотека рукописних књига Ресавске школе. Процењује се на хиљаде оригинала. Српска књига је делила судбину народа. Кад је Немачким бомбардовањем 1941. изгорела Народна библиотека, изгореле су многе средњовековне рукописне књиге, међу којима је било и књига Ресавске школе.

Данас се у свету према проценама руског Академика Турилова налази око пет хиљада српских рукописних књига, а међу њима су засигурно и рукописне књиге Ресавске школе.

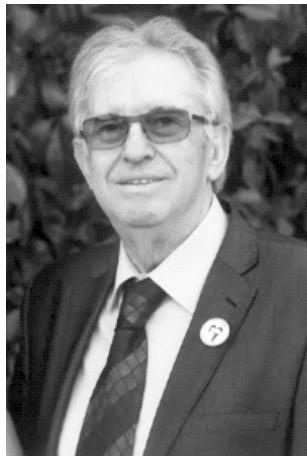
Удружење књижевника, чији сам члан Управе, покреће заједно са свим културним установама преко УНЕСКА и међународних библиотека, захтеве да се ови рукописи поново стекну у Србији. Знамо да ће то ићи тешко и за почетак тражићемо електронске копије које ћемо овде умножити за Народну библиотеку, за библиотеку Патријаршије Српске Православне Цркве, за библиотеку САНУ, за библиотеку Матице српске и за универзитетске библиотеке.

Научно истраживање ових рукописа биће највећа наша захвалност Светом деспоту Стефану Лазаревићу.

Ваша Светости, Високодостојни чланови Светог Архијерејског Синода наше Свете Цркве, молим Вас још једном да примите најискреније изразе моје захвалности и благодарности на овом високом одликовању.

Хвала Вам!





Живорад Ајдачић

*Редићељ, драмски
писац, књижевник,
сценариста и новинар*

Живорад Ајдачић рођен је 4. фебруара 1946. године у селу Лиси – Драгачево. Школовао се у Лиси, Чачку и Београду. Од 1967. године почиње професионална каријера као самосталног уметника, а од 1983. године истакнутог самосталног уметника – редитеља и драмског писца и сценаристе од стране Удружења Драмских уметника Србије. Члан је и председник Удружења сценских уметника, стручњака и сарадника у култури Србије, председник Академије музичко-сценске уметности Србије, потпредседник Удружења драмских писаца Србије, члан је Управног одбора и заступник Удружења књижевника Србије, члан Удружења новинара Србије, председник је Управног одбора Организације ПИ, члан организационог одбора манифестације „Дани Београда“ Скупштине града Београда, члан

Комисије за признања и одликовања председника Републике Србије, Председник комисије за културу општине Врачар, Београд и др.

Ауторски опус редитеља, сценаристе и драмског писца, господина Живорада Ајдачића обухвата преко 300 режија и преко 100 сценарија на пољу сценске уметности од којих су се најзначајније емитовале или преносиле многе радио-телевизијске станице (Вуков сабор у Тршићу, Драгачевски сабор трубача – Гучка, Златиборско лето, Фестивал младих, Књажевац, културна манифестација „Прођох Левач, прођох Шумадијом“, „Културно лето“ у Сурдулици, „Културно лето Златибор“, уметнички програм Универзијаде Загреб, уметнички програм Зимских олимпијских игара Сарајево, Сретењска манифестација Опленец, Државни

и национални програми, Колубарска битка, Церска битка, Таковски устанак, Сремски фронт, Кадињача, Орашац, Пробој Солунског фронта, и др.) Режирао и писао сценарио за Међународне ансамбле који су гостовали у Југославији, солистичке концерте наших најистакнутијих уметника класичне, забавне, народне и рок музике. Аутор је више издања и текстова објављених у најзначајнијим часописима, новинама, рецензент и уредник већег броја издања поезије, романа, значајних писаца и аутора као и две ауторске књиге.

Посебно истичемо Светосавске академије одржане у Сава центру где је Ајдачић режирао и уређивао целокупан програм у коме су учествовали у организацији Министарство просвете Републике Србије и Српска православна црква у којима је увек беседник био Патријарх Иринеј, манифестација „Врдничке свечаности“ (7 година) пресељење споменика Милице Српкиње из Атара у манастир Врдник у коме је учествовала сремска Епархија и Владика Василије, програми „Прођох Левач прођох Шумадију“ дуго година се одржавају у манастиру Каленић, уметнички програм поводом отварања реконструкције манастира Враћешница код Горњег Милановца аутора сценарија Живорада Ајдачића, манифестација „Дани српског духовног преображења“ у мана-

стиру Манасија у Деспотовцу аутора сценарија Војислава Ивановића и режије Живорада Ајдачића, духовна музика у оквиру Сабора фрулаша Србије у Прислоници, а духовна музика се изводи у манастиру Вујан и др.

За свој стваралачки рад, добио је многа значајна признања од којих можемо издвојити део, и то: Орден Деспота Стефана Лазаревића, Вукову награду, Златни беочуг, Нушићеву награду, Плакету Града Београда, Награду „Капетан Миха Анастасијевић“, Награду Радио Телевизије Србије, Награду поводом стогодишњице Удружења књижевника Србије, Награда уметничког ансамбла Војске Србије „Станислав Бинички“, Повељу Уметничке галерије „Радионица душе“, Повељу захвалности Удружења Драмских писаца Србије и Нушићеву награду, Естрадно-музичка награда за животно дело Семука, Повеља „Матиџе исељеника Србије“, Повеља Библиотеке „Бранко Радичевић“ Сремски Карловци, Награду за уметнички програм Универзијаде у Загребу као и Зимске Олимпијаде у Сарајеву, Дубровачких летњих игара, Награде међународног Фестивала у Бишкељу (Италија), Витешког златног крста и медаље Федоров – Министарства културе Русије, „Андрићеве награде“, Награде Фондације Бранка Карић, Награде ТВ фестивала у

Порторожу, Награду „Икона“ сценске уметности и др...

Његов друштвено-политички, а посебно културни ангажман обухватао је послове посланика – делегата у Скупштини Републике Србије, у два мандата; председника Одбора за науку, културу и образовање Скупштине Републике Србије; делегата – одборника Скупштине Града Београда; председника Комисије за међународну сарадњу Града Београда; члан Комисије за стицање и одузимање статуса установе културе од националног значаја коју образује Влада Србије на предлог министарства надлежног за културу и др.

Члан Председништва ССРН Београда задуженог за културу, у два мандата; председник Комисије самосталних уметника Секретаријата за културу Града Београда;

председник Управног одбора Позоришта на Теразијама; члан УО Народног позоришта у два мандата, члан УО Звездара театра и Позоришта Бошко Буха; један од оснивача и првог председника БЕЛЕФ-а; члан Савета Факултета музичке уметности Србије, члан Савета Факултета драмских уметности, члан Савета Ансамбла „Коло“; члан комисије за доделу признања уметницима, односно стручњацима у култури за врхунски допринос националној култури, односно култури националних мањина; али и многе друге.

Тренутно, свесрдно ради на пословима: генералног секретара КПЗ Србије и КПЗ Београда, председника УО за заштиту права интерпретатора ПИ, председавајући Савета за заштиту ауторских и сродних права (СОКОЈ, ПИ и ОФПС).





Гордана Лаковић

Срије српске дијаспоре

Историчари тврде да Срби живе у преко 160 држава света у којима су оставили дубоке и значајне трагове. Једна од тих држава је Канада у коју су се Срби, према званичним подацима, почели досељавати 1903. године. Десет година касније, 1913. у Хамилтону, је основана и прва парохија Српске православне цркве. Данас је српска заједница многобројна, посебно у Онтарију, и спада у групу најактивнијих српских заједница у свету.

Организациона шема савремене српске заједнице у Онтарију се огледа у постојању Епархије канадске СПЦ са седиштем у Милтону, културно-уметничких друштава, клубова, савеза, хуманитарних организација, краљевских хуманитарних мисија, разних образовних и студентских организација, асоцијација, спортских друштава, медија, ауто и мото клубова, тамбураша, мноштуву удружења, српских

школа, аматерских позоришта, књижевних удружења, хорова, музичких група, филмских и позоришних фестивала, непрофитних организација...

Поред енглеског и француског језика, службено и законски равноправних, у Канади се говори више од 200 различитих матерњих језика, међу којима је и српски.

Концепт одржавања језика, традиције и културе Срба у расејању се одувек заснивао на три стуба: улога породице, образовања и матице. Припадници српске дијаспоре у Канади се нажалост мањом ослањају на сопствене снаге када је реч о очувању културног идентитета.

То чине окупљањем око српских манифестација где представљају своју културу и традицију.

Први пут у историји, од када Србија има државне границе, више

Срба живи ван матице него у њој. Поред тога што Срби ван матице више од тридесет година настоје да сачувају везу са сопственом прошлочију у име будућности, да децу васпитавају у традиционалном српском духу и да у белом свету достојанствено представљају своју земљу, они су и значајна подршка матици и њен финансијски стуб. Стога би било успешније када би се успоставила боља узајамна сарадња, с тим да матица снажније подржи напоре српског народа у расејању у борби за одржање матерњег језика и његову кључну улогу у очувању идентитета. Помак би био у успостављању чврсте сарадња која би се наставила конкретним акцијама као што су виртуалне платформе у доба пандемије, или у нормалним условима, када је контакт међу људима дозвољен, са културним догађајима уз подршку Србије. Генерације које су рођене у расејању су заинтересоване за Србију, као земљу њихових предака, али им недостаје узајамна сарадња.

Српска заједница у Онтарију може да се подичи са неколико репрезентативних Културно уметничких друштава и хорова, чији су наступи на професионалном нивоу: СКУД Опленац, Академија српске народне игре „Мирослав Бата Марчетић“, хор „Кир Стефан Србин“, хор „Свети Роман Мелод“ из Кичинера, хор „Свети Арсеније

Сремац“ из Витбија, као и друга уметничка друштва широм Онтарија. Својом активношћу на очувању српског идентитета у расејању истичу се Канадско српско доброчинство „Јован Дучић“ из Торонта, Канадско српско друштво „Херцег Стефан Вукчић Косача“ из Кичинера, Гусларско друштво „Филип Вишњић“ из Кичинера, Хуманитарна организација „Срби за Србе“ из Торонта, Српска братска помоћ из Торонта... Сви они заједничким снагама доприносе све снажнијем присуству српске заједнице у канадском друштву и својим активностима промовишу српско наслеђе и културу на најлепши могући начин.

Традиционална и разноврсна манифестација „Дани српске културе“ одржава се сваке године у Торонту. Осим фолклорних обухваћени су и други концерти, књижевне вечери и промоције, филмске и позоришне представе, изложбе, кулинарске презентације и др. Све ово је пропраћено српским медијима као што су Српска телевизија Торонто, Радио телевизија Нијагара као и часописима СЛОВО, Источник, Биографија дијаспоре, Ми Магазин, Тесла Магазин, САН или Новине који прате живот српске имиграције.

Генерални конзулат Републике Србије у Торонту игра важну улогу у повезивању дијаспоре и матице као и у напору да српску култу-

ру и наслеђе представи страним дипломатским представницима кроз догађаје организоване од стране културно-уметничких друштава.

Такође се труди да заједно са Српском националном академијом допринесе својим активностима промоцији српског културно-историјског наслеђа.

Српска национална академија у Канади је непрофитна хуманитарна организација која има за циљ да подржи и охрабри активности које се баве важним културним, образовним, историјским и социјалним питањима. У оквиру програма СНА одржавају се конференције, академска предавања, књижевне вечери, изложбе и концерти академског и међународног карактера који привлаче велики број посетилаца.

У Виндзору у Српском музеју културног наслеђа чува се више од 10.000 експоната о животу у емиграцији, али и о успоменама донетим из матице. Основан је пре 32 године захваљујући женама, пре свих Станислави Марковић. Једна од активности музеја да се организују тематске изложбе које прате дешавања у матици. Тако је организована поставка посвећена 800 година манастира Хиландара, изложба „Зид срама“ на којој су представљене последице НАТО бомбардовања и поставка посвећена јубилеју осам векова аутокефалности Српске православне цркве.

Оно што је важно поменути је да се већина манифестација реализује заједничким снагама Епархије канадске, СПЦ, српске заједнице и Генералног конзулате што представља добитну формулу успеха: народ, црква, држава. Заједно смо јачи, а то је у духу са нашим националним слоганом на који би увек требало да се позивамо: „Само слога Србина спашава“.

У последњих десетак година развија се интензивнија међусобна сарадња између српских заједница Канаде и САД. Размена гостију, певача и певачких група, професионалних позоришних представа и филмова из Србије је све учесталија. Културни догађаји се одржавају широм Северне Америке у градовима у којима живи највећи број Срба. Важно је напоменути да само у Америци има преко 20 хиљада српских научника, професора, успешних уметника и спортиста, осам добитника Оскара, четири добитника Пулицерове награде и преко двадесет играча најбоље кошаркашке лиге на свету НБА. Чак су се и у свемиру „запатили“ Срби. На Месецу постоји кратер назван по Милутину Миланковићу једном од највећих климатолога и астронома 20. века. Наши топоними низали су се вековима у географским картама широм земљиног шара али се канадско-српска дијаспора ипак посебно поноси плинином Путник. Назvana је у знак

вечног сећања на мушкарце и жене из савезничких оружаних снага у Србији и њиховог вође, војводе Радомира Путника (1847-1917). На спомен плочи на енглеском језику исклесано је следеће: „Србија је изгубила четвртину свог становништва, како припаднике војске тако и цивила, за време Првог светског рата (1914-1918). Ова жртва била је део канадских и савезничких борби у Европи против три царевине у циљу заштите људских права и слободе човечанства.“

Отавски фестивал српских емигрантских театара (ОФСЕТ) годинама је окупљао аматерска позоришта широм Канаде. Театар 10 с Лукачем, Српски театар Отава, Српско позориште Торонто, Полет, Обале неба и др. Током година изведене су многобројне представе како српских тако и страних аутора.

За две деценије Фестивала српског филма у Торонту, који је популаризовао новинар Ненад Станковић, приказано је преко 150 филмских остварења, које је видело око 40 хиљада људи. Пројекција српског филма има вишеструку улогу – једна је да задовољи културне потребе људи у дијаспори, а друга да се српска култура и српски филм представи широј канадској публици уз титроване преводе на енглески.

Нијагара Фолс је званично дошла Трг Николе Тесле 13. јануара

2020. Водопади су обожени бојама српске тројојке 15. фебруара 2020. а поводом прославе Дана држavnosti Републике Србије, 3. новембра 2019. обележено је 800 година аутокефалности у цркви Свети Ђорђе у Ватерлоу, у Хамилтону 10. јула. 2016. једна улица добила назив Булевар Николе Тесле, а на универзитету Мек Мастер у Хамилтону оформљена је стипендија Никола Тесла... У процесу је подизање спомен парка „Никола Тесла и пет Џонсона“ као и отварање музеја Никола Тесла на Нијагариним водопадима. Крајем 2019. прве позоришне представе за децу из Србије: „Аска и вук“ и „Принц жаба“ представљене су малишанима у многим канадским градовима, а почетком 2020. одржан је „Караван среће“ у оквиру ког су промовисане збирке песама намењене деци дијаспоре: „Радозналица“ и „Нека расте наше дрво“, ауторке Гордане Петковић Лаковић на којој је присуствовало више од 500 деце 3-17 година. Новац од продатих књига дониран је Колу српских сестара „Царица Милица“ у Дервенти у Републици Српској, као помоћ у борби против пандемије. Мали Свет и Срби за Србе су одржали више хуманитарних акција. Од прикупљених донација помогли су српској деци и угроженим породицама у матици.

Опуштање и дружење по српским ресторанима или организова-

ним музичким вечерима је посебно задовољство. Један од посећенијих догађаја су „Београдске“ или „Војвођанске“ вечери које се традиционално одржавају једном годишње у СКУД „Опленац“, „Скадарлијске вечери“ у Фенси кафани сваког последњег петка у месецу, на „викенд свирци“ у Етно кафани, ЗАМ-у или Нина бару где се одмах препознаје одакле су људи по броју пушача који стоје испред улаза. Појавом пандемије, неколико популарних српских ресторана је затворено, али се дружења настављају у складу са прописима.

На неки начин може се рећи да је Торонто сличан Београду или бар да овде има све што и у Београду. Сликарске изложбе, књижевна удружења, филмске и позоришне фестивале, фестивале хране, фолклорна друштва, приредбе и прославе, концерте на отвореном и затвореном и то све на српском језику. А, ако затреба мајстор за поправку кола или за радове у кући, ту су српски мајстори. „Учиниће цену“ (наши смо). Рећи ће да ће све бити готово за дан-два, а завршиће за недељу-две. Може много тога преко везе, па чак и код доктора. У многим деловима Торонта постоје радње са целокупним асортиманом српских намирница и безалкохолних пића – Књаз Милош, Фанта, Вода Вода, Пролом вода, кекс Јафа, кафа, европ-

крем, сир, кајмак, бурек, чварци, ђевапи, сланина, квасац, сириште...

Ништа не недостаје, па ни намргођена лица продавачица које рђају производе на полице.

Ово све указује на то да су исељеници и Срби у матичним земљама једно национално биће које дели исту потребу, дише истим плућима и воли своју отаџбину истим срцем. Ако не могу да живе у њој довешће је к себи. Уверени су да су истините изреке „Дом је тамо где ти је добро“, „Рођена земља се мора волети, усвојена поштовати“. Тугу за родним крајем описали су многи писци и песници као константну компоненту живљења. Са друге стране, српске мајке у Канади преносе и чувају традиционалне обичаје, веру и српски језик и ако су свакој новој генерацији наметнуте промене које уносе неке обичаје, не срећно позајмљене од канадских друштава.

На крају шта рећи осим да је можда на неком другом месту вероватно боље. Али зар није увек тако: негде је сигурно увек боље. Овде је добро онолико колико успемо да се организујемо да заједничким напорима сачувамо свој идентитет. Представљајући се западном свету као народ са развијеном културом, историјом и традицијом овим се брише искривљена слика неправедно створена о српском народу крајем двадесетог века.

Гордана Петковић Лаковић, мецена уметности, покровитељ културе и чуварка српске баштине, доноси бољој слици Срба и Србије у Канади и САД, сарадњи матице и дјаспоре, промовише српски великане, српски језик и ћирилично писмо. Име Николе Тесле свакодневно се чује широм Канаде захваљујући њеном несебичном ангажману да улица у Бурлингтону добије име Булевар Никла Тесла. Булевар је са 19 саобраћајних знакова, постављених на аутопуту према Нијагариним водопадима, 10. јула 2016. године званично уписан и на мапу Канаде.

Гордана Петковић Лаковић, је рођена 1960. у Београду. Више школско образовање је стекла у Канади из области информатике и бизниса. У протеклих 25 година ангажована је на многим пољима, а првенствено на реализацији културних догађаја са циљем очувања српског језика и културне матрице у расејању. Иницирала је и организовала бројне догађаје у оквиру српске заједнице, али исто тако и на канадском нивоу: рецитале, уметничке изложбе, филмске пројекције, позоришне представе за децу и одрасле, аматерске позоришне представе, серију концерата класичне музике и концерт канадско-српске савремене музичке групе. Водитељ је многих програма, а свој допринос даје и у догађајима које организује СПЦ и Генерални конзулат Републике Србије у То-

ронту. Била је спонзор разних црквених и хуманитарних манифестација као и годишњег концерта хора Кир Стефан Српски; сарађивала је са реномираним торонтским кућама (Glen Gold Studio, Isabel Bader Theater, Opera House). Омогућила је шире прихватање и популарност Српског тениског турнира уз подршку Генералног конзулате Републике Србије у Торонту, дугогодишњи сарадник Српске телевизије Торонто (СТВТ) чији је оснивач био Благоја Ристић, дугогодишњи сарадник Новина, суорганизатор бројних хуманитарних акција, поред осталих и акције За Вањино срце.

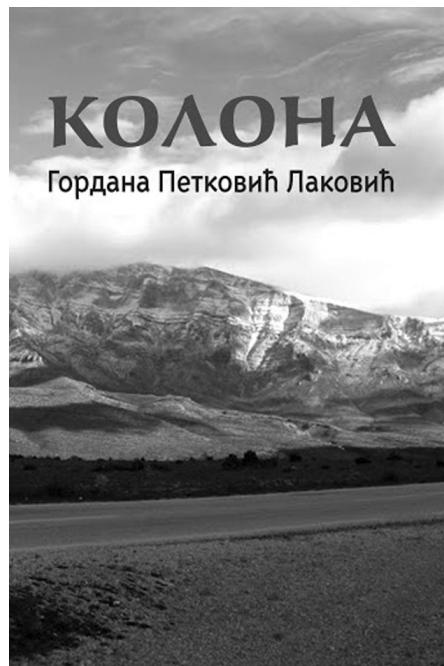
Члан је аматерског позоришта Театра 10 с Лукачем. Свој глумачки таленат је остварила у представама: Фјокла Ивановна – „Женидба“, Николаја Гогоља; Људмила – „Играјући жртву“, Владимира и Олега Пресњакова; Сељанка – „Представа Хамлет из Мрдуше Доње“, Ивана Брешана; Гђа Ферајон – „Буба у уху“, Жоржа Фејдоа; У Српком позоришту Торонто у улози Раћа – „Ми чекамо бебу“, Стевана Копривице.

Члан је управе Српске националне академије у Канади, Удружења књижевника Србије, Удружења аутора Канаде, Матице српске из Новог Сада, Матице исељеника и Срба у региону. Гордана Петковић Лаковић је лауреат Матице исељеника Србије. Овенчана

је „Растком Петровићем“ за целокупни допринос и за књижевно стваралаштво с јесени 2018. године, добитник „Златне значке“ Културно просветне заједнице Србије, „Специјалне повеље“ Духовне академије Параћин за широки спектар отаџбинског деловања у свесрпској заједници у расејању, и многих других захвалница, повеља и признања за хуманитарна дела, очување српске културе и традиције као и за допринос унапређењу веза Матице и дијаспоре. Организациони директор и сарадник часописа СЛОВО, пише за црквени часопис ИСТОЧНИК, директор маркетинга Nikola Tesla Educational Corporation.

Њене књижевне вечери одржаване су у Београду и широм Србије, Републике Српске, Румуније, Мађарске и Хрватске (у оквиру српског књижевног фестивала), Канаде, САД-а.

Аутор је четири књиге прозе: „Колона“, „Dance of life“, „Канадски блуз“ и драме „То нисам ја“. Приређивач два зборника од националне вредности: „Зашто смо отишли“ и „На раскрсници“, и две збирке поезије за децу дијаспоре: „Радозналица“ и „Нека расте наше дрво“ које су представљене у осам канадских градова. У току је припрема трећег тома едиције „Зашто смо отишли“ под називом „Ни овде ни тамо“.





Зоран Стефановић

Када се над нама Небо заћвори

„Књиџа о Јову“ у шумачењу Гезе Шећећа

Књиџа о Јову посвећена је праведнику који се у Књизи пророка Језекиља по врлинама помиње заједно с Нојем и Данилом. Ова древна личност учинила се непознатом израиљском мислиоцу као погодна да постане јунак једног од кључних текстова Старог Завета. Традиционално је књига приписана лично Мојсију, али је несумњиво млађа, вероватно добивши свој данашњи облик у Светој земљи, у 6. веку старе ере.

Јовов завичај нама је ипак мање близак јер је лежао источније од Свете земље: земља Узу на северу Арабије, покрај Едомејца. Јово раздобље било је древно чак и за класичну хебрејску мисао – десило се пре настањивања Аврамових потомака у Обећану земљу где ће се сусрести са нашим прецима Филистејцима, балканским Пеластима (скоро па најстаријем индоев-

ропском супстрату у Старој Европи).

Уз Књиџу проровједниково и Приче Соломунове, Књиџа о Јову припада жанру мудрословне књижевности у Светом писму. Претпостављало се чак да је преведена на хебрејски с неког суседног језика, иако речничка необичност изворника може бити тек стилски поступак. Но, претпоставка о преводу се можда поклапа са сазнањем да је и пре овог Јова постојала у Месопотамији и Египту јака традиција књижевно-филозофског промишљања о необјашњивом трпљењу. Данас је и лајцима доступан превод „Поеме о невином страдалнику“ (акадски *Ludlul bēl nēmeqī* – „Хвалим господа мудrosti“) – месопотамског спева писаном у првом лицу из прве половине II миленијума с. е. Неки од оваквих текстова могли су и директно да породе нашу Књиџу о Јову.

НАЈВЕЋА ПОЕМА СВИХ ВРЕМЕНА

Књига о Јову је врхунац поезије и филозофског живца старих Јевреја, народа тврдих вратова, у неким видовима блиским нашем српском бићу ништа мање но класични балкански дух оличен у античкој философији.

Надмоћна уметничка обрада уресила је огромну идејну срж дела о Јову. Наиме, врхунски проблем постојања Зла – оличен у чувеном Епикуровом парадоксу шта Бог може и да ли хоће – кључни је камен искушења за целовитост монотеистичких религија, нарочито наших мосијевских које подразумевају доброту Творца. „Зашто праведник страда?“ пита се, и још недовољно разумева, теодицеја (теодицеја – богооправдање), онај рукавац филозофије и теологије који настоји измирити чињеницу зла и патње на овој равни са постојањем свемогућег а добrog божанства.

Књига почиње Јововом породичном идилом, али и својеврсном игром на Небесима. На појаву Сатане – набеђивача, оптужитеља, бунџије и мутиводе; мада још далеко од лика Ђавола који је усвојен у хришћанству – Господ палом анђелу истиче Јовов пример, као узор праведности и доброте, богобојажљивости и моралног

стражења наспрам сваког, па и наизглед безазленог греха и зла.

Творац толико верује свом делу-чеду Јову да допушта да праведник буде суворо искушан. Сатани је управо такав пример био потребан да направи општу поуку и отвори Јовову патњу као битну станицу у освешћивању чињенице да старо заветовање више није дољно. Од тог трена, за све што га је снашло – осиромашење, смрт деце, болест, неразумевање жене и пријатеља – Јов је могао само да каже као Ловћенски тајновидац: „Нада мном је небо затворено,/не



„Књига о Јову“, византијски културни клуб, око 900. године (Ватиканска библиотека, Рим, Codex Gr. 749)

прима ми плача ни молитве;/у ад
ми се свијет претворио,/а сви људи
паклени духови.“

Међутим, затварањем Неба према црву Божјем отворила се изванредна филозофска драма са јаким елементима ироније, са неочекивано силовитим обртом, мењајући израилћанско богословље, па и дотадашњи и будући смисао Светих списка, скоро наглавце. Праведни Јов показује бескрајно трпљење и веру, али не показује снисходљивост у тешко издрживим и несразмерно суровим околностима за које сматра да их ничим није од Бога заслужио – храбро одбијајући на тукнице пријатеља да је грех самог Јова последично довео до трагедије и њега и његових.

Након свих ужаса, неодговоривих дилема, страстотрпљења, муке, али и истанчаних и јаких филозофских дијалога, *Књиѓа о Јову* завршава се у слави Поретка који се опет огласио и дао нам доказ свог постојања, како понекад уме да се чудесно деси и у нашем времену. Сам крај је васпостављање претходног, наизглед већег благослова на Јову и његовом роду. Али у нама, и након склапања корица књиге или гашења дигиталне таблице, одјекује и део парадокса, тајне које обавија трошну човекову судбину, представљене на начин на који се ниједна књига Старог завета до тад није смела усудити да проговори.

Књиѓа о Јову је вапај над пропадљивошћу и трагичношћу људског бића, крик страха пред Шеолом – светом ништавила за који су стари Јевреји сматрали да следи после смрти. Али она носи и још неразлучени предукус Христа, помазаника који ће се убрзо након Јововог битисања пројавити Човечанству у Исусу, накнадно стављајући и претходне ствари тамо где им је место. (Није Јов без разлога и један од 25 пророка и у исламу.)

У Јововом разумно образложеном вапају отвара се толико тешких питања (можда и неодговоривих док је ове равни) да је логично да се у православљу *Књиѓа о Јову* чита управо током Страсне (велике) седмице, дакле пред сам врхунац драме Човечанства, коју Јов није видео али ју је ваљано осетио („Оче мој, зашто ме остави?“) – не само поводом трагедије Човекове пропадљивости, већ и благослова искуплења.

Међутим, све ово има више димензија. И у муци се можемо, рецимо, смејати. Угледни драматичар Кристофер Фрај управо на примеру *Књиџе о Јову* објашњава колико је танка жица између трагедије и комедије, али се показује и да није једини који Јовову причу види као комедију, већ да је то читав један ток савремене западне драматургије (за остале примере видети код Ведбија, аутора који се деценијама бавио Јовом са ове та-

чке гледишта: Whedbee, William J. *The Bible and the Comic Vision*, Fortress Press, 2002, p. 262 итд).

Из наведеног, лако нам је разумети зашто је страдање Праведног над праведнима била тема која је опседала једног Милтона, Достојевског, Јунга или Кафку, и зашто је по Алфреду Тенисону то „највећа поема древних и модерних времена“.

ЈОВ У СТРИПУ И ПРЕПОРОД ДУХОВНОГ СТРИПА У СРБИЈИ

И у сликарству су се многи огледали кроз Јовове очи и у његово огледало, а нама лично најближи су у својој универзалности остали Жорж де ла Тур („Жена наружује Јова“, сликано 1620–1650) и Иља Рјепин („Јов и његови пријатељи“, где скоро физички осећамо јаз који дели страдалника од блиских људи и целокупне природе, 1869). Али сликарско платно је смрзнута слика патње, помало и декорација, пук белешка неизрецивог. Тек серија слика, низ визуелног приповедања, даје неопходну временску црту по којој, као по сечиву, ходају наши протагонисти-сапатници.

Наравно, стрипови – скамењени Јунгови праобрасци („покретне слике“) – од почетка су везани за нуминозно, верско и црквено. Видели смо, парадоксално, и да приказ не мора бити строго озбиљан,

макар говорио о најозбиљнијим стварима, што се среће и по новим стрипским библијама за израелске јеврејске основне школе.

Зато подсећамо да кроз историју уметности има и о Јову приповедања у сликама – стрипа. Само из византијске културне сфере има 14 познатијих циклуса илустрација (неки рукописи су и сад на Светој гори, а неки су завршили у Ватиканској библиотеци); затим, гласовите су јововске графике у Прагу 16. века; Вилијем Блејк се у више верзија враћао овом мотиву, а Гистав Доре му је дао ону типичну узвишеност. И тако све до 20. и 21. века када је порођено десетине важнијих стрипских приказа Јова, често у облику америчких стрипских свешчица, али и новијих приступа алтернативних но убедљивих као што је онај у збирци Честера Брауна (*Mary Wept Over the Feet of Jesus*, 2016) – све до ове наше верзије Гезе Шетета, која у неким елементима има особине модерног класика.

Наш уметник у овом није сам. Већ више од четврт столећа у Србији гледамо постојани талас духовних стрипова, избио на простору сопствене традиције ликовног приповедања – циклуса фресака и житијних икона – насталих из личних тежњи верујућих и мудрољубних уметника, као реакција на духовну празнину, моралну дволичност и културну лицемерност претходног, Титовог режима, који

је за себе тврдио да је народни. Овај богоотражитељски стрипски рад најчешће је дао лепе па и изванредне плодове, а међу најзначајнијим именима најпре падају на ум проф. Драган Боснић (Библија), Ђакон Ненад Илић и Ђакон Милорад Милосављевић (Едиција „Светитељи“ о Симеону Немањи, светом Николи и светом Јовану Крститељу), Ђорђе Матић (Откривење Јованово), Стеван Ковачевић (Јеванђеље по Марку), Сабахудин Мурановић (два албума: о Исусу је објављен у Ирану, а о Мухамеду у Сарајеву), Небојша Василић (Житије Св. Симеона-Немање), а кроз многе друге суптилне видове свог опуса и Владимир Весовић, Горан Ђукић Горски, Зоран Туцић или Мијат Мијатовић ...

Постоји и рукавац који је ликовни језик прилагодио деци, речимо, у радовима Ненада и Анастасије Илић са цртачем Тихомиром Челановићем (веронаука за децу *Тајанстивено јуђовање*), српског Руса Серђоже Попова (његове прелепе сликовнице и други уметнички облици) или Драгана Лазаревића – де Лазареа, овог пута не као ликовног уметника већ као сценаристе цртачима Тодору Митровићу, Ани Митровић и Милици Мишић (Рођење Христово, Свети цар Константин, Св. Прохор Пчињски).

Нека се не замери што смо споменули тек неке уметнике, све до

боље прилике кад ћемо феномен духовног и верског стрипа у Србији и југословенским земљама поштеније и темељније обрадити. Било нам је овде важно да посвећочимо да је духовни простор по којем ходи и ствара Геза Шетет био спреман. И да је исти простор с радишћу дочекао рад скромног и достојанственог таванкутског уметника.

ГЕЗА ШЕТЕТ СЕ ВРАТИО, АЛИ НЕ САМ

Опус Гезе Шетета данас нам се чини као мало чудо. Ми, који смо пратили стрип бивше Југославије, имали смо утисак да је пре четири деценије стрипска звезда овог ствараоца накратко блеснула, тек као краткотрајна појава наше поп-културе, једна од многих. Тада ни смо знали да је Шететова немогућност да објављује стрипове и илустрације у српско-хрватској штампи 1980-их довела до његовог повлачења у медије југословенских Мађара, као и интензивни сликарски рад на подручју Бачке, те да овај самоуки уметник није дозволио да се његов велики уметнички дар згаси. Напротив. (Видети наш текст у овој књизи: „Уметник стрипа и духа Геза Шетет: Биографија и стрипографија“).

У нама је остала успомена на неке чудне драгоцене тренутке („Бобиљ и Друшкан“),¹ да би се

прави сензибилитет аутора опет пројавио када смо се најмање надали. Данас је Геза Шетет препознат у најширој југословенској стрипској стварности (*Сиријославији*) као човек специфичних дарова и један од најбитнијих стрипских тумача Библије у целој Југоисточној Европи.

Урађено у две верзије – сликању у колору и цртаној црно-белој – Шететово тумачење Јова једно је од најпосебнијих у историји стрипа. Оно својим квалитетима стабилно лебди изнад океана коректних или медиокритетских стрипских тумачења западног порекла, разблажених и безбедних иза изговора да просвећују децу и осетљиве, али најчешће тупих и необавезујућих у свом кукавичлуку и бегу од духовног ризика. А рекосмо већ да је *Књиџа о Јову* један од духовно најrizичнијих списка у целокупној традиције вере Човекове. Није штиво за младе.

Шетет не бежи од дословног тумачења Библије. Тамо где се ради о слици – она је увек конкретна, узета из двоструке стварности, видљиве колико и невидљиве. Наш уметник је посебно убедљив када приказује људску природу, душевну и телесну, али и природу опште, не само на планети Земљи него и у Свемиру-Свесвету. Овај расни цртач црта сваког створа истинито, са љубављу, а његове успутне при-

че о животињама јесу и мали ликовни есеји о овим бићима.

Третман живих људи је документаран и поштен. Аутор избегава стрипски маниризам и напаја се на личностима који имају сопствену поствареност, било да их је видео унутрашњим оком, запазио на фотографијама и фильмовима, или црпео надахнуће из ликовних уметности. Али је сваки такав поступак филтриран да стилски на крају буде уравнотежен, дајући сложен и конкретан свет са различитостима, али уједначен у суштинском погледу.

Осим ликовних квалитета, треба истаћи уметников велики сценаристички таленат који елеганцијом и ретком убедљивошћу вакрсава библијске догађаје, али често доноси и изненађујуће, модерније елементе. Тако ћете у полемичком жару наспрам Јова препознати ликове двојице Руса, Достојевског и Толстоја, те двојице Француза, Паскала и Игоа...

Највећи део Шететове *Књиџе о Јову* ми читамо без даха, запањени. Наравно, има страница које су могле бити другачије – мање густе и разграђене на две-три додатне табле, што би омогућило већу читљивост.

Међутим, сам аутор има добру логику да су ови стрипови и онако „дела у стварању“ и не сумњамо да

ће у будућности сви елементи до-
зрети.

САМ КАО ЈОВ, У ДРУШТВУ СВИХ ДУША

Шететова *Књиџа о Јову* припада одабраној плејади најпотреснијих стрипских адаптације ове приче икада. Уз претходно упечатљиво дело истог аутора *Исус: Реч Божја*, добили смо штиво које може бити блиско и нараштајима који долазе.

У показивању ужаса у ком се Јов нашао, Шетет је често убедљив колико и Иља Рјепин. Код Шете-
та-сценаристе, у складу са византијском традицијом цикличних жи-
тија (стрипова!) видимо преова-
плођеног Исуса који и уназад на-
дилази временски простор – дајући
и људима Старог завету јасну наду
у искупљење. (Овде одмах одјекује
у нама слика рукописа који се чува
у манастиру Велика лавра на Све-
тој Гори настала око 1200. године,
где се приказује трен када Јов сре-
ће будућег Месију.)

Ово нас наводи на закључак да
духовна важност иконе – тог пави-
ћевског „телевизора у други свет,

који се служи математиком другачијом од наше“, дакле медијума по себи кроз чије саобраћање се исцељује душа, ум и тело – у нашем времену добија сасвим нова значења. Нарочито је у нашој *цивилизацији интерфејса* остала важност приповедања у сликама, дакле житијне иконе и циклуса фресака. Та важност се пренела у целом хришћанству, не само у православљу, и на млађа чеда икона – васцели медијум и уметност стрипа, а нарочито онај са духовном потком. Лик и образ, приповест у сликама, светле по себи.

Ово је значајно управо за наше данашње духовне потребе. Уметност стрипа је нуминозна, а Јов као мит припада целом Човечанству и нарочито је опомињући за децу Аврамову која следе религију изашлу из мојсијевских скута, али често без свести шта та религија значи.

Величина Гезе Шетета лежи у томе што је све животне снаге дао у мисију освешћивања људи, па ма-
кар на трен својевремено деловало
да је био остао сам као Јов.

Из биљежнице Робија К.¹

Саī вјеронауке

Нама је у школи завршио сат из матуше. Посли матуше смо ми имали сат вјеронаука. Учитељица Смиља је стајала исприд плоче са зеленом маском на фаци. У разред је улазила она сестра Мелита шта држи вјеронаук. Сестра Мелита је имала жуту маску на фаци. Уча Смиља је нама рекла: „А саће ван, посли успешног сата из матуше, сестра Мелита одржат сат вјеронаука!“ Сестра Мелита је рекла: „Фаљен исус, дицо!“ Ми смо сви рекли да фаљен исус. Онда је учитељица Смиља рекла: „Моран само напоменит да је због протупандемијских мјера Министарство наредило да и они ученици који не иду на вјеронаук морају остат на сату и слушат наставу вјеронаука, јербо због циркумације вируса не смију напуштат разред! Срића шта у нашен разреду сви иду на вјеронаук, па то за нас не важи! А сад препуштан рич сестри Мелити...“

Само онда сам ја дигнијо се из клупе и рекао сам: „Скужајте, учитељице, ал мени је то максимално болесно!“ Учитељица Смиља је питала: „Шта ти је максимално болесно, Роби?“ Ја сам рекао: „Максимално ми је болесно да и они ћаци који не иду на вјеронаук морају бит на сату вјеронаука!“ Уча је мени рекла: „Управо сан објаснила да у нашен разреду нема таквих ћака! Па према томе нема шта бит болесно!“ Ја сам рекао: „Наравски да их нема кад сви морају бит на сату вјеронаука! Онда се не може ни знат ко иде, а ко не иде на вјеронаук, јер пошто сви морају бит ту!“ Учитељица Смиља је рекла: „Прошле године, кад није било протупандемијских мјера, у овон разреду су сви ишли на вјеронаук! Исто тако ове године, кад су се родитељи трибали изјаснит желе ли, под а) да ин дица ка пристојни Хрвати похађају вјеронаук

¹ Од нашег специјалног дописника из Републике Хрватске.

ка изборни предмет, или под б) да ин дица буду црне овце и пропалитети шта ће се смуцат око школе, пушит и дрогират се, сви су изабрали под а)! Према томе, у нашен разреду нема оних који не иду на вјеронаук!“ Ја сам рекао: „То шта их нема, то не значи да није максимално болесно да на сату вјеронаука морају остајат и они који не иду на вјеронаук!“ Уча Смиља је рекла: „Ал код нас то није случај, Роби, јербо сви иду на вјеронаук! Значи да ту нема ништа болесно! И кад ти нонстоп понављаш да ти је ово максимално болесно, мени то иде максимално накурац!“ Само онда је мој друг Дино дигнијо се из клупе и питao је: „Зашто се ученици уопће диле на оне који иду на вјеронаук и оне који не иду, ако ионако сви морају бит на настави вјеронаука?“ Учитељица је рекла: „Па не диле се, Дино, сад сан то растумачила! Јер пошто у нашен разреду сви иду на вјеронаук!“ Ја сам рекао: „Наравски да сви иду! Јербо је ученицима који не иду на вјеронаук ускраћено њихово право да не иду на вјеронаук!“ Уча Смиља је рекла: „Ал у овон разреду нико од ученика досад није показива интерес да користи то право!“ Мој друг Дино је питao: „Како ће ико користит право да не иде на вјеронаук кад у свакон случају мора бит на сату вјеронаука?“ Учитељица је рекла: „Дино, зашто сидиш на ушима? Ја нисан говорила о томе може ли или не може неко ко-

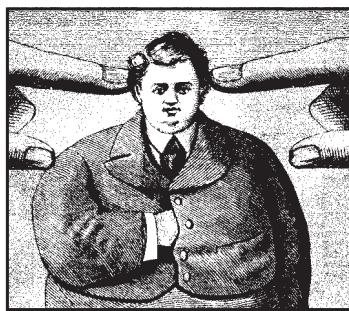
ристит то право, него је ли или није показива интерес да то право користи! Капито? А у овон разреду ти интерес није показива ниједан ђак!“ Ја сам питao: „Зашто би ико показива интерес за право које не може користит?“ Само онда је сестра Мелита раширила руке и подвикнила је: „Добро, екипа, бил ја сад могла почет са наставом?!“ Учитељица је према њој дигнила ливу омбрву. Ја сам рекао: „Па не знан баш! Ја се осјећан ка задња губа и шковаца кад похађан вјеронаук који морају слушат и они ученици шта не желе ић на вјеронаук! Замислите како се они осјећају!“ Уча Смиља је рекла: „Не осјећају се никако, јер таквих ученика нема у нашен разреду, Роби, стоти пут ти понављан!“ Ја сам рекао: „Па река сан ван да их замислите! Чак и кад их нема, мени је кома ић на вјеронаук на који силом морају ић и они којих нема, ал да их има не би тили ић на вјеронаук!“ Мој друг Дино је рекао: „И мени исто! То ми је толико гадљиво да ми не пада на памет похађат наставу вјеронаука!“ Ја сам рекао: „Ни мени!“ Сестри Мелити је улетијо тежи ошамут. Учитељица Смиља је нама рекла: „Али морате! Министарство је јасно наредило да, због ради мјера за сузбијања пандемије, на сату вјеронаука морају остат и они ученици који не иду на вјеронаук!“ Ја сам рекао: „Ал ми нисмо ученици који не иду на вјеронаук!“ Ја је питала: „Него који?“ Ја сам

рекао: „Ми иначе идемо на вјеронак, ал смо одлучили не ић јер пошто силом морају ић и они који не иду!“ Уча Смиља је почешала се по маски и рекла је: „А је, то је мало друкчије...“ Мој друг Дино је рекао: „Баш ме занима шта Министарство каже о том случају! Шта да се ради са ћацима који похађају вјеронаук, ал га не желе похађат док год га силом морају похађат и они који га не похађају?“ Сестра Мелита је заколутачила са очима. Учитељица Смиља је мало продумала и рекла је: „Ха, то је ипак нови момент, јебему миша... Ја мисли да би трибали саставит писани упит Министарству и затражит службено очитовање!“ Само онда је сестра Мелита дрекнила: „Па који је ово циркус, јебате?! Више од по сата ми је прошло на ваше пижђење!“ Уча је њој рекла: „Шта си ти, Мелита, тако живчана, за госпу блажену?“ Сестра Мелита је наперила кажимпрст према њој и рекла је: „Смиљо, ја сан на овон сату трибала дици приносит рич Божју, а не слушат ваша пресеравања!“ Уча је њој зарежала: „Рич Божју ће дица слушат кад се рјеше административна питања! Сад прије ричи Божје триба чут рич Министарства!“ Сестра Мелита се зламеновала и цијукнила је: „Теби је, значи, рич Министарства важнија од ричи Божје?“ Учитељица Смиља је рекла: „Па шта онда? Не даје ми Бог плаћу! И осин свега, какви је то Бог, молинте липо, кад нас је

изложија овој куги од короне? Може га бит срам!“ Сестра Мелита је закрептала: „Ма немој? Ти би тила неког Бога из Црвенкапице, или из Пинокија, или Ивице и Марице? Е па ово ти је библијски Бог, драга моја, Бог Содоме и Гоморе, он оштро кажњава људе због њихових грија!“ Уча је питала: „Какви могу бит грији трећаша, јебага драги ируд?“ Сестра Мелита је рекла: „Још питаш! А јел ти знаш да скоро десет посто хрвацких ћака не иде на вјеронаук?“ Учитељица Смиља је викнила: „Е па у овон разреду сви иду, глупсонице! Због тога је и испа проблем!“ Ту је сестра Мелита тилтала са очима. Уча је њој рекла: „Ај молинте изађи из учијоне док ми саставимо упит Министарству!“ Сестра Мелита је окренила се у тешкој бјесноћи и изјурила је из разреда. Учитељица Смиља је кесерила се испод маске. Онда је она погледала према мојој и Диновој клупи и питала је: „Јел можемо закључит да је операција успила?“ Ја сам рекао: „Двиста посто!“ Дино је рекао: „Триста смиста!“ Уча Смиља је рекла: „Океј! Ондашмо сад до краја сата наставит са расправом да би се настава одвијала по плану и програму!“ Она туљаница Нивеска је питала: „По каквом плану и програму?“ Ја сам њој рекао: „Сви идемо на вјеронаук, ал вјеронаук не иде на нас!“

Роби К.
(IIIa)

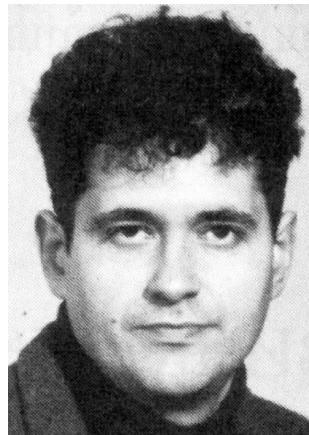
Ecej



1984. George Orvel: Sve osim rada bilo je zabranjeno: šetnja ulicama, zabava, pevanje, okupljanje, sve je bilo zabranjeno.



**MOMCI, JA SAM PISAO NAUČNU
FANTASTIKU, ZAR NE?**



Бошко Суважић

Молдавски нож и юразнична јарјеза¹

„Постоји ли јуће неодгонетнући који нас носи у себи?“

Писати поезију значи делити уверење да је живот неуништив. Упркос свему. Ма колико он био страшан, болан или пак неподношљиво скучен.

Збирка *Оклопници* Миладина Шеварлића дело је префињеног, рафинираног, циничног интелектуалца који велика питања српске историје и националне културе поставља у контекст европских цивилизацијских видика.

Шеварлић је етаблирани драмски стваралац, писац есеја, романа и сценарија. Ангажовани друштвено-политички делатник. Председник Удружења драмских писаца Србије, главни и одговорни уредник часописа Драма. Све смо то знали. Али, Шеварлић песник?

Миладин Шеварлић је целога живота био песник. То се види из сваког ретка његовог сабраног песничког опуса, који почиње далеке 1960. године и „Раних песама“ објављених у „Савременику“, преко циклуса „Оклопници“ који је Зоран Мишић објавио у часопису Књижевност (1969/71), све до циклуса „Патриотске песме“, који је настао у октобру 2016. године и овде се први пут објављује. Збирка која је пред нама представља прилику да се након свих ових година провери трајност песничког опуса Миладина Шеварлића, и још једном претресе њен тематски регистар и стилско-језички опсег. Види се да у овом дугом временском раздобљу песнички вокабулар тема и

¹ Предговор за књигу: Миладин Шеварлић, ОКЛОПНИЦИ (Патриотске и друге песме)

мотива који су окупирали младог Шеварлића, са донекле, изузетком „Раних песама“, до данас остаје неизмењен. Питања сврхе и лудости, морала и политици, историје и мита, проблем конституисања националног идентитета, метафизички контрапункт добра и зла, смисао и путеви развитка цивилизације, позиција човека као бића културе у доба антикултурне глобализације свих вредности, антрополошки пессимизам, цинизам... Када је реч о анализи стилско-језичких поступака, Шеварлић иста питања током свога стваралаштва поставља у различитим жанровским обрасцима, у којима напосе преовладава драмска техника. Тако, рецимо, уз драму о Вуку Бранковићу, он пише и песму о питањима издаје и политичке инструментализације историје; уз косовску трилогију (*Змај од Србије, Косово, Проастиј царства српскога*) даје се песнички „косовски циклус“ и сл.

Тако ће последњи циклус, настао 2016. године, и поред тога што је настало у наше дане, превасходно бити везан за историјску вертикалу српског народа. За међаше српске историје: Косовски бој, Први српски устанак, Други светски рат и однос ослободилаца према пораженима, последње време распада заједничке државе и нехуманог и антицивилизацијског глобалистичког таласа који је запљуснуо гео-

контекст Балкана на размеђи века.

Када је реч о косовској легенди, циклус „Патриотских песама“ отвара сцена поласка хришћанске војске у бој, која кореспондира са песмом Тешана Подруговића „Цар Лазар и царица Милица“, али и култним списима о кнезу Лазару.

За разлику од Подруговићеве класичне епске песме, код Шеварлића полазак војске у бој није дат у атмосфери блиставе светlostи оружја и опреме, као и отмене феудалне етикације. Царица Милица на кули од есхатона присуствује расапу српске историје, витезови су пијани од усхићења, „макар и од вина заветног са косовске вечере“. Красташ барјак у рукама Бошка Југовића није удобан и жуља. На капији царства небескога, јер је тако записано, пролази цвет српског племства. Све се одиграва како је у епској песми и косовској легенди забележено, али све је већ одавно завршено и никоме више ништа није важно.

Звона цркве Нотрдам
у Паризу звоне
у част победе српске војске,
на Западу ништа
ново, влада тзв. Средњи век,
Стогодишњи рат у пуном јеку,
финансијери већ
преузимају ствар у своје руке,
студенти на Сорбони штрајкују...
Бога моли Југовића мајка.

Сетићемо се друге песме, давно испеване у епском, трохејском десетерцу, ритму који диктира рефрен преузет из усмене традиције. „Молитва“ Милутине Бојића (1911) садржи омиљену визију у склопу Бојићеве евокације косовске легенде. Огромна, студена царска одјаја, са високим каменим сводовима, којом доминира мрачни престо. Мистична атмосфера пустоши и поноса. Племенита узвишеност и херојска трагика.

Ноћ је пуста. У царској дворани
Мрачан престо, тајанствен ко бајка.
А док ветар звијди на пољани,
Бога моли Југовића Мајка.

Камен ћути и небеса муче,
А сотона само из прикрајка
Са смехом јој пружа пакла кључе...
Бога моли Југовића Мајка.

Давно снахе под умором пале,
Ветрова се небом гони хајка,
Звезде трну што су сву ноћ сјале,
Бога моли Југовића Мајка.

Сакривена од светине, клечи,
Стид је да се са гомилом вајка,
Сама, хладна, без суза, без речи
Бога моли Југовића Мајка.

(1911)

Шта је поезија но претварање једне мисли у другу, рециклирање видика. Отуда је и Шеварлић у до слуху са претходним традицијама. Али пре свега са унутарњом логиком развоја уметничког дела.

Личности из средњовековне историје, косовске легенде, парадигма су наше националне трагике. Тако, идеја о Вуку Бранковићу као нашем алибију за историјску судбину, о Николи Алтомановићу, искошених очију, о политичкој нужности којом се оправдавају политичка убиства и ина непочинства прича је о нама, о нашим владарима, и о нашим судбинама. Јер се на Видовдан окупљамо, како бисмо открили како нас више нема. Да не постојимо. Песма у славу Вука Бранковића ламент је над нашим промашеним историјама:

На Газиместану шатори турски и
Слободан неки залуд збор зборује,
и клетва лебди над главама пук,
што верује још увек у своју снагу и
право –
– право у пакао промашене историје.

Делују цинично, али дубоко су тачне констатације о библијским и косовским паралелама, о паралелама између говора и ћутања:

И у чему је, најзад, разлика
између питања и одговора,
између говора и ћутања?
(„У славу Вука Бранковића“)

У Шеварлићевим „Патриотским песмама“ представљени су подземни путеви историје, понорнице мита, обезглављене странпу-

тице смисла и понижавање морала. Врхунац цинизма оличавају стихови:

И, најзад, Лазар обезглављени
јаше кроз подземље наше свести,
распитујући се за адресу
Царства Небеског.

„Како устати из инвалидских колица историје“, пита се лирски субјекат, док наизглед нехјано расправља о светитељима и идејницима, о раздавању историје од мита, привида од стварности. Свети кнез Лазар је парадигма историје, оне вечне, метафизичке, која служи само да би осветлила поноре како би они српском национу били још примамљивији:

Јер, како устати из
инвалидских колица историје,
нега под заставом вође
слепог од вере у самог себе?

Опис Милоша Кобилића дат је у детаљима. Занимљиво је да се песник опредељује за старију варјанту његовог презимена, и да му даје оружје које носи егзотични призвук:

Милош Кобилић, у кошуљи
од густо плетених
челичних верижица,
са широким ножем
у чизми,
искованим у Молдавији.

Одакле Милошу нож искован у Молдавији? Одакле аутору податак о Милошевом ножу који је искован у Молдавији? Зашто баш у Молдавији?

Тематизоване су и „мале приче“, анегдоте о Карађорђевој глави и Радовањском лугу, о историји као непоузданом сведоку, до рекета који је узимао Младен Миловановић од овлашћене продаје имања Турака протораних из Београда. Све су то једначине које су познате из историје, али су истовремено и дате као непоновљиво поетско штиво:

Остаће заувек отворено питање
да ли је Карађорђе изгубио
главу у Радовањском Лугу,
Или је ни 804. није имао.

Ништа не знамо о тзв. велиkim питањима светске историје, не знамо ништа ни о нама самима, осим да не личимо на сопствени одраз у огледалу. Можда запамтимо тек понеки ласцивни, детаљ, који најбоље говори о националном менталитету као судбини:

Али, зато, знамо приближан
број турских лепотица
у харему Миленка Стојковића.

Анегдоте о Вељку и Младену Миловановићу, председнику Совјета, гарниране масним чварцима, од свеже заклане свиње, као увертире у свежи злочин и још свежије

посртање српске историје, преплићу се са углавном неуспешним, несрећним и спорадичним епизодама европеизације Србије, попут сцене са умним и осетљивим Ламартином, који са европејским сензибилитетом обилази Ђеле-кулу, или пак оне о господару Јеврему Обреновићу, који надгледа истоваривање првог клавира на тло слободне Србије, у натуралистичкој сцени са шареним воловима на скели и точковима пуним блата. Прича је то о таљигама и бичевима, о штрангама које се сурово засецају у шарену кожу српске историје.

Поезија је попут тог клавира, заглављеног у блату, на скели, расположена између стењања несрећне животиње, фијука бича и псовки кочијаша. Товар који се не може идентификовати. Фантазмагорична је сцена о кнезу Михаилу који сања Југославију, у времену које пролази Улицом маршала Тита:

Док Гарашанин повлачи конце
паукове мреже којом
народе балканске лови,
како би коначно
и заувек били срећни.

Цинизам достиже врхунац у песми „Мед и млеко“, која карикира песму Владимира Назора „Друг Тито јаше на челу колоне“, како би показала да, откако је света и века, „мудре вође“ цене песнике. Могао би се тај однос проширити и

на чувену причу о Сталајну и Мандельштаму. Али Шеварлић остаје при нашој, не тако давној прошлости:

Мудри вођа цени песнике
и лично их дарује медом и млеком.
И млеко цури низ старачка уста,
што изговарају херојске строфе.

Можда је најстрашнија епизода о смрти војводе Бојовића, која је у потпуности преузета из историјских извора. Трагички су представљени и партизан из Босне који исплећује војводу Бојовића и немоћни старац који клоне под батинама. Ово је страшан епилог тек једне странице наше послератне повести:

Доста, јаране, каже потпоручник,
одлажући мастиљаву оловку
на коцкасту лист папира.
Овде пише да треба да умре
природном смрћу.

А где се налазе Срби, у земљи Србији? Песма „Путник“ наставља познату ходочасничку традицију по српској традицији, историји и култури, од Стеријиног „Спомена путовања по долњим пределима Дунава“ до Бранковог „Путника на уранку“.

Ако постојиш, непознати путниче,
и ако те пут води
кроз красну земљу Србију,
у којој су живи често завидели мртвима...

Није случајно цитиран овде и по-норан запис инока Исаије о времену „кад су живи завидели мртвима“. Од космичке депоније, уранијумског смећа, од вишњићевског ускомешаног неба „виш‘ Србије, по коме ћаволове руке вргоше прилике, виш‘ Србије по небу ведроме, из кога лагано капље уранијум и алуминијум“, креће се ракурс песничког видика. Ту се, подављени у рекама, у међусобицама, у историји, у миту, у космичкој недођији, окупљају непостојећи, ишчезли, недовољно повампирени Срби.

Не скривају се ни мање познати детаљи о Карађорђу, неустрашивом хероју ослободилачке Србије који, у ослобођеном Београду, руши све турске богомоље, осим скривене и затурене Бајракли ћамије:

Зашто је, dakле, рушио остале,
Кад ћемо сада,
Својим рукама, морати
Поново да их градимо?

Шеварлић пише есхатолошки извештај о последњим данима расула српског друштва, о сумраку светске историје, о етичком суноврату модерне цивилизације:

Ако те непознати нетко буде запитао једнога дана, незнано кад и незнано где и, нарочито, незнано зашто, (...)
Ако те, dakле, непознати нетко једнога дана буде запитао

како је то било живети у крхотинама изгубљених илузија – шта ћеш му одговорити?
„Извештај“)

Циклус *Проћасћ Зайнада* сведочи о трошности сваке земаљске силе и моћи. Посебно је то потенцирано у песми „Белгијска разгледница“. „Историја“ и „Ганди“ исказују суштинско питање ове збирке, и њеног аутора: Шта је историја и како се пише? И што је још важније, ко је пише?

Уосталом, ни у поезији не може се сакрити Шеварлић – драмски стваралац. Једна од најлепших песама Шеварлићевих управо је посвећена трагичком промишљању (драмске) вечности и бесмртном Шекспиру:

Гледај, Хамлете, долази твоја смена!
Стриц твој, Фортинbras, ступа;
Човек за сва времена.
.....

Хамлет у загрљај мртвој Офелији хрли.

С нама се неко нашалио ружно,
Мој кнезе врли! („Хамлет“)

Нуклеус Шеварлићеве збирке представља циклус „Оклопници“, који се састоји од 37 песама, писаних седамдесетих година прошлога века. Сам наслов асоцира на косовски циклус Милана Ракића. Ипак, сличности су тек спољашње природе. Шеварлић пева о медитеранском, дубровачком бићу српског народа. О Новом Брду и руд-

ницима сребра. О вину, трпком и слатком, којим се тажи неутажива жеђ за животом и смрћу. О караванима, трговачким, логорским ватрама и ратничким походима. О љубави која је важнија од свега. О вранама изнад стрвина на бојном пољу. О корабљама душе и ренесансним корабљоплаванијама. О љескању воде, о сунчевом заласку при барокном смирају живота.

Поезија је „говорна уметност“ (die redende Kunst). Циклус „Оклопници“ у стилско-језичком смислу представља врхунац песничке уметности Миладина Шеварлића и аутентичан поглед на смисао уметности у свету. То прелистavaње „старе књиге о путовањима“ дато је са првотном, прасловенском виталношћу, у изврсном споју есејистичке поезије и духовног путописа, биолошког витализма и интелектуалне посвећености, попут најбољег Раствка Петровића, или пак Јована Христића.

Прелистаћемо још једном
стару књигу о путовањима

Истераћемо свештене трговце
из храмова овога света

Градитеље мостова повешаћемо
поред река о водено билье

Па ћемо се спустити тада
у шарене луке левантинске
где смех жена помешан са
мирисом свежих октопода
лебди у напетим леђима уличица
и на гатовима

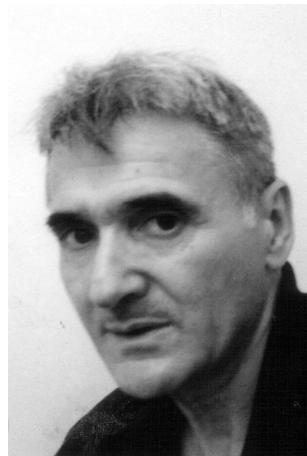
Сешћемо
нераспасани и под оружјем
пред крчму на обали
где се точи грчко вино
и поручићемо по пар младих голубица.

Недужне смрти и празничне трпезе, руке скривене у недрима, ратнички походи, игра привида и стварности, све је то шлагворт за суштинско питање:

Постоји ли пут неодгонетнут
који нас носи у себи?

На ово питање ће песник Шеварлић дати више могућих одговора. Али пре сваког од ових одговора остаће смисао да трепери понад сваког нашег читања...

Писати поезију значи делити уверење да је живот неуништив. Упркос свему. Ма колико он био страшан, болан или пак неподношљиво скучен. Писати поезију значи поштовати тајну живота. Како би се коначно одморило у смрти.



ЦИНОВСКИ МОЗАК БИЉАКА

Данас, у време велике похлепе, насиља и грабежи за преосталим природним богатствима, за новим налазиштима енергената на Земљи, када су људи, па и читави народи, из обоготовреног теургијског бића у капиталистичком новоговору, сведени на ресурс, преображенi, дакле, из стања духовности у анорганску материју, појединцима није далеко од памети да чак и вукове почну масовно да та-мане из хеликоптера или да беле медведе, коначно, скину са листе угрожених врста, па да нафтне цеви слободно и несметано могу да се рашире уздуж и попреко целе Аљаске – сада је стигла је вест из далеке Канаде да и биљке имају свој интернет, да и биљке имају своју комуникациону мрежу путем које се прво разменjuју поруке, а затим стиже вода и храна. Није та-

Миодраг Новаковић

Два есеја

чно да, како су нас некада учили, свака биљка живи као јединка, да живи само за себе, настојећи да отме светлост, ваздух и воду својим суседима. У ствари, дрвеће изменjuје нежне поруке међу собом, и то преко једне врсте заједничке информативне подземне мреже, која се, уместо од бакарних или оптичких нити састоји од мекушних гљивица званих микориза. Те гљивице расту на влакнima корења. Конвенционална слика полази од Дарвиновог учења о борби за превживљавање, од учења према којем ће дрво које има бољи еволутивни успех, у ствари, на штету својих суседа, порасти више и брже. Истраживање, међутим, које је почетком 21. века урадила Сјузан Симард из Министарства шума Британске Колумбије у Канади, показало је нову идеју о шуми. Та идеја базирана је више на кооперативној заједници, него ли на индивидуалном такмичењу. Уместо да гуше нај-

млађе дрвеће – зреле биљке помажу младима уступајући свом нејаком окружењу неопходан простор за живот. Тако се, по космичком закону опстанка, спречава да нека посебна врста дрвећа постане доминантна. На тај начин се постиже биодиверзитет, који је, у ствари, битан предуслов за одржавање сваког екосистема. Другим речима, наша планета се мора схватити као јединствен информативни и комуникациони простор, као јединствено планетарно биће које мисли, осећа и живи целином свог постојања. Још је Платон у свом *Тимофију*, у четвртом веку пре нове ере, говорио о души света, о томе да „консеквентно можемо утврдити да је овај свет заиста живо биће обдарено душом и интелигенцијом... јединствени видљиви живи ентитет који у себи садржи све друге ентитете, који су по својој природи сви међусобно повезани.“

А шта је друго, још крајем 19. века, говорио, мислио и радио славни научник Никола Тесла бавећи се својим високофреквентним струјама, измишљајући радио и градећи на Лонг Ајланду своју глобалну информатичку мрежу, односно Светску радио-станицу? И Тесла је поручивао: „Онога дана када се мој проналазак бежичних комуникација угради у ову цивилизацију, цела Земљина кугла преобразиће се у џиновски мозак.“ Било је то много пре идеје Маршала Мак-

луана, која се усмерила искључиво на питање глобалног села. Тесла је предочавао неупоредиво ширу визију џиновског мозга! Разлика је у квалитету. У идеји глобалног села егзистирају појединци који се боре за боље услове преживљавања на штету других, који једни другима отимају и преотимају ваздух, воду, Сунце и храну... У идеји Теслиног џиновског мозга, слично сарадњи коју међусобно успостављају биљке, цело човечанство би требало да се преобрази у складан и хармоничан организам, у неуроне џиновског мозга, у ткиво истог живог бића које, како у локалним, тако и у планетарним размерама, постаје свесно свог јединственог интегритета и идентитета, које, дакле, сања свој космички сан. То је Теслин сан у коме заиста постајемо неопходни једни другима. Време показује да идеје Николе Тесле никада нису далеко од идеја које нуди природа, као што ни сама природа никада није далеко од оних идеја које јој увек нуде шансу за опстанак.

ХРАСТ ЈЕ ХРАМ

У џиновском Универзуму, као и у огромном планетарном холограму, сваки део предмета, ма о којем предмету да се ради, садржи тај предмет само у мањој сразмери, као што је, неким чудом, велико дрво храст садржано у свакој својој малој семенки! Зато сам, читајући у листу „Политика“, од 19. августа

2019. године, напис др Маје Т. Искјердо, потомка народа Ашанинка из перуанске Амазоније, и редовног професора универзитета, „Капитал против плућа планете“, међу удаљеним ресурсима меморије у свести у којој је све повезано, повукао паралелу између судбине тог нашег, недавно посеченог храста у месту Савинац (код Горњег Милановца), а тај храст је самога себе посадио баш на месту на коме је, после шест стотина година пошто је, дакле, већ увеково вековно заживео и срастао са судбином народа, израстао чак у једну од компоненти исконског народног веровања, дрво-запис, свето дрво, одједном засметао и био посечен због градње великог аутопута – и масовне сече биљке ајаваска која је једна од компоненти амазонског шаманизма и спиритуалности, до чега је дошло у далекој Амазонији.

Све се ово догађало у знаку неког Јунговог планетарног синхроницитета, све на шта је своје племе Ашанинка, у далекој Амазонији подсећао њихов велики учитељ Обамеантатсири. Он је говорио о значају повезаности која постоји између семена биљке која је код њих слетела и судбине народа који се на истом месту настанио, са територијом на којој отада, испреплетани, живе заједно! Говорио је о значају борбе зарад одбране зем-

ље и достојанства, одбране свог храма – џунгла! Плачним гласом, сећа се др Маја Искјердо, почeo је да нас моли, када поћемо у свет „беспотребних кула“, како је називао периурбана насеља, да нас не повуче са собом демон новца или Бог белог света који тера људе да изгубе свој идентитет... Од момента открића Америке, 12. октобра 1492. године, односно од момента када је капитализам открио Америку, Амазонија у очима света не представља више плућа планете, дом аутоhtonих народа, најразноврсније флоре и фауне, већ извор великог богатства мултинационалних компанија. Што су богатији извори прашуме, што су богатије реке, земље и подземље, то је реч о већим капиталистичким интересима... Још једна индустрија која прети постојању Амазоније, јесу хидроелектране... Пораст броја брана у овом поднебљу угрожава природан ток река, мења природне циклусе и ризикује угрожавање риба... Амазонија је највећа тропска шума, највеће рударско подручје и главни биоенергетски резерват на планети. То је једна, закључује овај потомак народа Ашанинка, од рајских територија наше планете која је већ вековима угрожена од стране оних којима је профит религија.



Милишав Миленковић

Корона вирус – ковид 19 или сијрах од нејознайшој

Човечанство као латентни сведок одувек је било, остајало слепо, онемело и равнодушно пред свим појавама које су могле, а и јесу на- говештавале катаклизме сваке врсте. Ратови и звецкања оружја су су најављивани громогласним изјавама о потребама за новим поретком света, експедицијама и пљачкашима и пљачкашким походима даван је карактер научних или истраживачких подухвата, а поробљавање земаља и народа је правдано потребама за њиховим цивилизовањем. Оне катаклизме као болести, заразе и пандемије су заташкане и локализоване. Нико се није усуђивао, нити је желео, а нарочито умни људи да укажу на погибељне катастрофе које су такве катаклизме могле и јесу доносиле. А истине ради мора се рећи да је та припрема и најава друштвених и природних катастрофа текла у тишини, лукаво смишљеним

образложењима или једноставно у равнодушности за могуће несреће, за које се веровало да се само другима могу да дешавају.

Фашистички поход на Европу почeo је безазленом анексијом Аустрије и дрским упадом у суседну Чешку и Польску, али је свет остао раводушан и није показивао знаке било какве солидарности са страдањем народа и његове домовине. А да и не говоримо, зашавши дубље и даље у историју, о колонијалним експедицијама и геноцидним уништавањима неколико народа. Слично је и са несрећама које су долазиле из природе, било да су то већ давно заборављене епидемије које су харале и односиле безбројне жртве. Истина је да су племенити умни научници себе стављали у службу очувања људских живота, па и саме људске врсте. Захваљујчи њима искорењене су многе болести: богиње, тубер-

кулоза, па и ебола и разне варијанте сарса.

Тренутак је сетити се Албера Камија који је својим романом *Куѓа антиципирао*, предосетио и човечанству упутио поруку о могућој катастрофи и помору која му прети. Било је још писаца који су својим узлетима у судбину човечанства, ове цивилизације, као што је и Борислав Пекић учинио својим *Беснилом*.

А ако реч о несрећама апокалиптичних размера које је изазивао сам човек и његове незајажљиве потребе за доказивањем своје моћи или бескромпромисном тежњом за профитом, застицањем власти над другима и сопственим богатствима које су постала и национална похлепа. Питање је спремности слободољубивог дела човечанства да се таквим појавама супротстави, али је то из национал-егоистичких разлога изостајало. Близу је памети да су и међусобне нетрпељивости између народа и држава томе погодовале, без обзира да ли је реч о идеолошким или верским поделама или једноставно историјских нетрпељивости појединих народа. Али, то је већ питање историје ове цивилизације и могућности и смисла њеног опстања. Чињеница је да је увек одсуство солидарности и човекољубља!

Може бити да су национални егоизми, али свакако и они други

разлози економске природе, били доминантни када је реч о природним катастрофама које су настала као безазлене појаве које су биле игнорисане. Све ми се чини да је и ова пошаст, несумњиво досад највећа пошаст двадесет првог века била игнорисана, потцењена, уз равнодушност целе планете била означена као локална и безазлена, али и као проблем које ти косооки Кинези треба да решавају, са њом да се боре.

И управо захваљујући омаловажавању, превиђању могућих опасности КОРОНА ВИРУС КОВИД 19 је постао планетарна катастрофа, страдалништво целог човечанства, довођење у питање сам опстанак ове цивилизације. Јер сва катализмична предвиђања последица ове пандемије не леже у помору, могућем помору и уништењу људске врсте колико су равне страху од тог невидљивог, вампирског КОВИДА 19 за кога се не зна ни где и како је настало и одакле може да нападне и да разори крхка човекова плућа. Тада страх је космичких размера, он обавија земаљску планету као што свилена буба обавија живог створа, дозвољавајући само да благовремено излети. Питање је хоће ли КОВИД 19 икад дозволити, ове планете смртном становнику, да из тог омота страха и смрти излети и вине се у пределе земаљског живота.

Чудовишна је виталност овог вируса. Да ли је замисливо да се из јединке, спарене или бесполне, полуживе или полумртве могло да размножи толико убица, да стаса таква армија, невидљива и скоро неуништива, да прети затирању самог човечанства. Албер Ками је најављујући могућу апокалипсу куге наслутио њен безразложни настанак, успон али и неминовни пад. Хоће ли и КОВИД 19 следити та Камијева предвиђања, хоће ли се уморити, посустати тај убица и сам потонути у ништавило из кога је и настао?

О пореклу, настанку, трајању и смртоносном дејству се једино зна – да се ништа не зна и да смо препуштени његовом хиру и обести трајања. Утешно је било да ћемо га изолованог, препуштеног паклу сопствене самоће уништити. А да може свој живот хранити само настањивањем у човеку. Шта бива са тек откривеним КОВИДОМ 19 у водама Сене? Откуд он у води, откуд ће се њему дозначавати животни сокови, ако то већ није сам човек, то преплашено људско биће сад пред њим на коленима, у грчу, да не кажем ропцу опстанка. Откуда то да и овај жив-нежив створ свој опстанак негује уништавањем живе-људске врсте. Није ли то праслика свих овоземаљских сукоба, ратова: уништавања једног или једних народа ради свог опстанка. Нису ли и ратови слика преузета

са те матрице. Да бих живео морам убијати, уништавати други живот, Један уништава другог и то је начин његовог опстанка.

Попут других смртоносних епидемија и ова пандемија КОРОНА ВИРУСОМ КОВИДОМ 19 кренула је као безазлено грипозно стање, један од облика грипа како епидемиологи говоре. Је ли то разлог да она у свом зачетку буде потцењена? Изгледа да су они који су у првим редовима борбе против ње, а то су лекари, били ван предвиђања да она може достићи трагичне планетарне размере?

Спадам у оне многобројне који су уверени да ће ово зло нестати: да ли ће се заморити, истрошити или ће му главе доћи, још увек далеке вакцине, свеједно је. Човек још није толико посустао, упркос умору целе људске популације, ове цивилизације и он ће победити. Уосталом његов, људски настанак и опстанак је одржаван само победама над свим својим противницима на овој земљи. Знам лешеви ће испунити гробља, и она стара и она нова, пепео оних из крематоријума ће бити развејан, али шта ће остати од људског осећања страха који се сада још више увећава. А наравно посебно је питање како ће се и којом брзином ће се економија обнављати и људи бити враћани на посао, да би зарађивали, да би живели. Али склон презирну профита о томе ћу ћутати.

Шта ће бити са уплашеним људским створом, који се још увек нађа и ишчекује блаженство живота? Хоће ли се остварити жеља и предвиђање оног паћеника Фјодора Михаиловича Достојевског да патња оплемењава? Још једном ћемо проверити постоји ли катарза, индивидуална и колективна? Да ли ће патњом и страдалништвом ранjeni народи престати са оружаним сукобима и зауставити смртоносни ход војски једне против других? Хоће ли љубав сачувати ону чаролију што изазива блиски пољубац мушкиог и женског?

Ово су само насумично пробрана питања, али остаје сумња да их има у недоглед. Јер није ли страх и самоћа породила већи егоизам и ону отуђеност о којој су филозофи деценијама указивали. Шта ће бити са мржњом, завишћу које памињају међу људима као појединцима, али и као колективно осећање између народа, богатих и сиромашних, слободних и потлаченih, тлачитеља и њихових тлаченика, између идеолошких, верских и на безброј других начина подељеног човечанства. Сва ова питања проистичу иако су планетарне природе, као што је и пандемија КОРОНЕ ВИРУС КОВИД 19 космичких размера. Није ми познато, а танко је и крхко моје знање о много чему, па и о томе да ли је икад досад било овакве пошасти која је обгрлила и заробила целу људску

популацију на планети. Јер нема државе, ни народа који нису начети овом заразом. Чак су и експлозије нуклеарних бомби биле локалне по дometу радијације.

КОРОНА ВИРУС КОВИД 19 је слистила, уништила сваки колективни подухват у свим људским делатностима, па и у култури. У уметничком свету замрле су позоришне представе, све оно што се догађа на даскама које живот значе. Нажалост остала је само визуелна комуникација. По први пут у овој цивилизацији на пиједестал је узнета – самоћа. Одједном песници и сликари, маштари сваке врсте су позвани да бране уметност од ове пошасти. Свака песма, цела поезија настала у овом времену је плод самоће, можда не оне о којој су песници сањали, свакако изнужене, али не јалове и беспомоћне. Јер ето песничка слика, човеков сан остају заштићено поље и простор у коме пребива човеково биће. Наравно и настанак музике је неуништив у слуху композитора, уосталом непостојећим слухом, дакле тишином и самоћом заточен, и сам Лудвиг Бетовен није био ни спутан, ни онемогућен. Према томе кад све прође, кад КОРОНА ВИРУС КОВИД 19 оконча свој сајртни плес, свој DANCE MAKARE остаће звук и песничка слика и мисао да храбри, да осмишљава ову цивилизацију која је ипак неуништива, да негује тај ирационал-

ни живот који се увек преобраћа у живи, стварни и непоновљиви живот. Али само путем креације!

Сунце ће даровати својом животношћу целу планету и људски род, птице, а нарочито славуји ће наставити своју неуништиву песму, реке ће тећи, атраве и шуме ће се сваког пролећа обнављати. Па тако и овог које наилази, неминовно се јавља упркос страху, великом страху који, по скромном мишљењу, разњава човечанство снажније и болније од саме пошasti. Живот као категорија трајања и живе и неживе материје траје упркос свему.

Кажу да је живот на земљи настао када је из космоса долетела, банула честица на земну планету и ту се као у колеви настанила, творећи од долетелих елемената нека једињења која су се својим спојем и спокојем ујединила у први дашак живота на земљи у виду неке бактерије. Заиста је незамислив пут те прве бактерије, која има и своје име које сам ја заборавио, дуг је и несагледив пут трајања, опстајавања те живе материје и њеног преображавања у створове који ће настати као човеколики и освојити планету. Нисам ни геолог ни бактериолог, још мање склон пророчству и предвиђањима, али верујем да је дашак живота дошао из космоса и обзнатио се у нашој постојбини као биће које ће изнедрити наше човечанство, ову цивилизацију.

Метафорички речено ми наслућујемо да су свесно човечанство и мудра природа у непрекидном антагонистичком сукобу, час притаженом час отвореном. Зар природа својим катализмама, својим поплавама, неконтролисаним пожарима муњом и громовима не узвраћа освету човечанству што јој се одузимају сопствена својства и моћи. Откривена нуклеарна енергија било у бомби или било ком мирнодопском инструменту је „отимачина“ на коју природа узвраћа Чернобиљем или Фукушимом. Слично је и са загађењима сваке врсте која су изазов природи да саму себе брани. У овој природи мора да постоји равнотежа између благостања и беде, између сиромаштва и богатства, између срећних и несрећних дана у животу сваког човека, као и између кишних и сушних периода, између хладноће и топлоте. Свако ремећење те равнотеже изазиваће и изазива отпор, освету мудре природе која мора да брани свој интегритет. Уосталом и све катализме, све пошasti су својеврсна освета природе човеку и човечанству. У једном роману Живојина Павловића који се зове *Биљна крв*, ако се не варам, сав биљни свет се побунио и шуме су прерасле сав простор који је тим шумама отео човек.

Наравно и да овај говор у метафорама подразумева метафорички одговор: равнотежа ће се успоста-

вити: пошаст пандемија КОРОНЕ ВИРУС КОВИД 19 ће минути, потонути у мутни заборав и горко сећање. Неке незарасле ране на душама људи ће остати.

Остаће и они уплашени од нове најезде вируса, сада преображеных у још агресивније и смртоносније. А можда се и неће тај нови вирус повампирити као у оним страшљивим причама.

Остаје и она мисао, однекуд зајутала: ако је живот на овој планети настало у облику оне бактерије, тек настале из јединства из оног долетelog из космоса и оног

што је у морима пребивало, не прети ли смрт овде на земљи, колективна и свеуништавајућа од те невидљиве опет честице која се зове ВИРУС или како је означена ововремено КОВИД 19. Неће ли то бити тек она права освета природе овом човечанству огрезлом у пакостима и отимачинама од природе, сваке врсте.

Али ту залазимо у нешто тајанствено и мутно, понекад само доступно видовитим, песницима и осталим маштарима.

март-април 2020.
у доба пандемије корона вируса

ЈА САМ ПРВИ ПРИМИО. БЕЗБЕДНА ЈЕ!





Божица Велоусис

Ковид 19

Вирус Ковид 19 у људском телу, вирус у сећању појединца и друштва у целини, који подразумева избацување особе из кревета / олова и доводи до (социјалне дистанце и самоизолације) промењеног значења неких чињеница (тренутне) стварности, можда је блокирао приступ самим чињеницама. Заразио је, сигурно је, метафизичко значење самоизолације, чак и традиционалну субјективност људи и њихов језик, прерушио се под вео анимације постојања. Последице пандемије вируса су огромне, јер су довеле до губитка вида форме из над мете, дошло је до општег раслојавања у друштву. Оно што је веома важно напоменути је да се појавио културни песимизам. Овај културни песимизам није психолошки песимизам, већ песимизам који свој темељ има у самој чињеници, коју узрокује вирус Ковид 19, због ограничења кретања и масов-

них окупљања корисне вирусне пандемије.

Човек је биће чија „суштина“ није у ономе што већ јесте, већ у ономе што још није. У том смислу, човек није ствар већ тежња. Ово је добро позната идеја у антропологији, појављује се 20-их, 30-их година XX века, а присутна је и у филозофији постојања. За суштину човека постоји конститутивна динамичност, динамичност, која се изражава парадоксом да је настао период прогресивне диференцијације социјалног света.

Диференцијација се односи на целокупну људску стварност, социјални пејзаж је сложенији. У време Ковида 19, преглед целине је изгубљен, данас људи живе као да њихов свет уопште није свет, теже се оријентисати у том свету. Наставком диференцијације која није под контролом идеје целине, тј. ако целина која тренутно постоји није у стању да одоли навали пре-

комерне диференцијације, онда се целина распада. Чини се као да живимо у једном свету, али проблем је заправо тај што живимо у многим световима. Један „објективни“ свет се распада на мноштво светских перспектива.

Културни пессимизам је универзална трагедија. Трагедија је када радите на сопственом паду и имате магловиту представу када ово иде, сукоб између изванредне друштвене организације и стварности и нисте у стању да објасните / наведете где се сукоб две норме дешава. Трагични јунак никад не зна када иде пут. Распеће између два света. Трагедија је када током пандемије човек не црпи моћ из своје културе, али има одређени осећај немоћи. Разумевање особе у ванредној ситуацији у структури и култури друштва је од суштинског значаја јер разумевање културе зависи од ње.

Пошто је човек телесан и условљен органско-биолошким потребама, подложен је природним законима. Оно што је типично за човека је натприродно, тј. способност да се превазиђе та одлучност, коју изазива Ковид 19, својим мишљењем, својом слободом.

Од суштинске важности за човека, ово је натприродно, а не као прилика да се уздигне из природе, јер човек никада не може бити потпуно одвојен од природе (коначно, природа није само око њега

већ и у њему), од потребе, али он има способност да искорачите из ње, да пројектујете другачије и другачије и не будете роб унапред створених могућности, јер ако се не могу променити, то нису могућности, већ пука судбина. Особина превазилажења ситуације у којој сте увек зове се ексцентричност. Ова реч се такође појављује код Плеснер и нема никакве везе са њеним колоквијалним разумевањем. Ако дословно анализирате појам „ексцентричност“, то значи да сте изван центра, центра, то значи неко избацување из кревета, дубине.

Постоји двострука смена. Ексцентрично, значи бити априори артикулисан, првобитно нераскиди во расељавање покушава да се смири, да се изједначи превазилажењем (свакодневних) постојећих ситуација. Формално говорећи, један недостатак покушава надокнадити други.

У тешким условима деловања у структури и култури друштва током пандемије Ковид 19, потребно је да особа потврди свој карактер и идентитет на неколико нивоа у локалној заједници.

Када је реч о личном идентитету, појам карактер означава формирање укупних психо-социјалних и моралних карактеристика себе / себе, према којима је појединач као личност препознатљив. Али ово није статична категорија, јер

људско биће има способност да се развија током свог живота, па можемо разговарати о променама. Али какве промене када је карактер у питању? О оним променама које значе употпуњавање и побољшање појединачних карактеристика и способности на основу основних карактеристика и усвојених вредности, што значи континуитет карактера и омогућава препознавање исте особе у различитим фазама развоја. Због тога о карактеру говоримо као о „квалитативном идентитету“ (Paul Reeker), на супрот нескладним променама идентитета. Али савремени поjam идентитета је множина: појединач може да бира према националном осећању, позиву и слоју којем припада, као и идеолошкој / вредносној припадности и генерацији. Стога је неопходно помирити више идентитета, тако да не постоји унутрашњи сукоб личних потреба, што није увек лако (убичајени примери сукоба укључују: сукобе улоге жене као мајке и њене посвећености позиву; или сукоб личних вредности и припадности странци). Шта је основа за помирење различитих мотивација у избору личног идентитета? Појединцу који је дефинисао свој кредит, вредности и морална уверења биће лакше да помири своје вишеструке потребе и преференције и избегне сукоб мотива, без одрицања од

плуралности идентитета, током падемије Ковид 19.

КОРОНА И УМЕТНОСТ

Пандемија вируса Ковид 19, која је попримила глобалне разmere поред здравствених проблема и стопе смртности, донела је и друге проблеме који су за неке категорије становништва готово непремочиви.

Данас, када су, с једне стране, забрањене све јавне манифестације и окупљања великог броја људи, и мере које су владе европских држава предузеле да ограниче крећање појединача увођењем полицијског часа или других мера, људи су присилjenи да се тренутно налазе у матичном азилу или у самодизолација, која с једне стране штити животе људи, а са друге самодизолација надахњује уметнике да стварају, стварају и остварују своје недовршене снове. Ко сања и сања, ко сања и ствара идеје. Дакле, и у овом случају, Ковид 19. Уметници маштају о визуелној савременој уметности, затим сањају о интерпретацији њихове савремене уметности и примењују идеју применом различитих техника друштвених и других мрежа, како би анимирали што већи број гледалаца или следбеника, а самим тим уметник задржава континуитет у креативном раду без контакта са потенцијалном публиком у промотивним са-

лама или другим културним институцијама.

Интерсензичкој групи за културну индустрију и визуелно савремено стваралаштво одбијају се посете концертним салама и другим културним догађајима који су свакодневни део њиховог живота, тако да морају да задовоље своје потребе користећи технику аутоматизације која их усмерава на друштвене мреже или друге комуникативне аудиовизуелне платформе и доводи их до олакшања на различитим нивоима.

Рељеф је кључни концепт за разумевање особе. Без њега не би било ничега, не би било ни оваквог човека.

Применом технике рељефа током пандемије Ковид 19, становништво је растерећено на неколико нивоа:

– Мали рељефи на појединачном нивоу односе се на: аутоматизам, навике и испуњеност позадине;

– Велико олакшање кроз културне институције повезане са: технологијом, институцијама и уметношћу.

Рељефи су начини за надокњивање људског недостатка / присуства, а самоизолација или азил за време пандемије, Ковид 19, доводи до последица генерализоване социјалне интеракције појединца и колективитета у структури и кул-

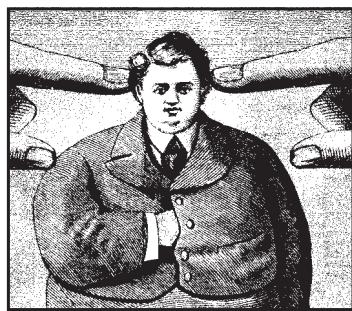
тури друштва. Мали се рељефи јављају код појединача, тако да су синглови, варијанте савременог визуелног стварања током пандемије Ковид 19 и тумачење књижевних дела путем друштвених мрежа и других платформи, једина могућност позадинског испуњења појединца која доводи до повећаних сензомоторних способности.

Недостатак великог олакшања које је спроведено кроз културне институције, сада су преузели уметници који се баве стварањем савремене визуелне креативности на свим нивоима испуњења.

Техника савременог визуелног стварања повећава моћи уметника током Ковида 19. Живот грађана пре Ковида 19 треба да буде на нивоу пре ове пандемије, тако да потрошачи културних догађаја треба да одржавају исти однос између навика и институција. Ако су навике својствене појединцима, онда су институције колективне. Институције су систем дистрибуираних навика, које у овим тешким тренуцима не могу да изврше своју мисију.

Стога је велика обавеза уметника да својим уметничким радом елиминишу све ове недостатке, ослађањем креативне енергије која се у потпуности одриче своје субјективности и која не жели да се материјализује у материјалном смислу, већ у духовном потенцијалу.

Драмска манија — ура

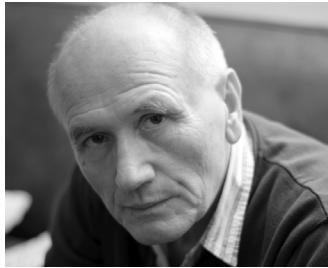




omladina **80-ih**



omladina **2020**



Стојан Срдић

Тамна је ноћ на Тоћидерском гробљу

ЛИЦА:

ЧУВАР

ЗАЈА
(између девојке и девојчице)

ЛОПОВ 1

ЛОПОВ 2
(Зајин отац)

ПОЛИЦАЈАЦ

ДОКТОРКА

НАПОМЕНА: Све се дешава ноћу и напољу и све се сцене паралелно одвијају.

1. СЛИКА:

Једва се назиру силуеће у мраку Заје, Чувара и два њса.

ЧУВАР: (Ледено.)
Разбила си колена.

Заја јеџа.

ЧУВАР: (Шамарајући Зају.)
Престани!
(Пси реже.)
Престани, рекох!
(Псима.)
Ви, доста!
(Заји.)
Куда си пошла по овом мраку?
(Оћећ Зајин врисак. Пси оћећ залајаше.)
Зашто се отимаш!? Зашто то радиш!?
(Пси баш лају... Псима.)
Мир. Мир!
(Заја јеџа.)
Упишала си се!
(Смеје се.)
Штета што сам заборавио цигарете. Понекад је баш
лепо и добро запалити коју пљугу након доброг уда-
рања... доброг посла. Баш прија. Не мичи се!

ЗАЈА: (Покушава да се измићоли исјођ нђећа.)
Немој! Немој молим те.

ЧУВАР: Куда!? Еј! Где си пошла? Топчидерско гробље је опасно
у ово доба! А баш је лепо вече! Месечина је.
(Смеје се.)

Рашири ноге. Тако...

ЗАЈА: Немооој!

ЧУВАР: Тишина! Больје је да их сама рашириш, него да ти ја то
радим... Чекаће те они.

ЗАЈА: (Шаћуће.)
Нико мене не чека.

- ЧУВАР:** Лажеш!
 (Пси реже.)
 Чујеш их! И они знају да лажеш... Рекао сам ти да их
 расириш! Ух! Како воњаш! Немој да вриштиш!
- Месечина прави сенке од надгробних споменика. Изнад, на неком грађу
 хук сове... У даљини светлосни града.*
- Лојови пажљиво претпирају по венцима на свежој хумци. Целе цвећове
 одвајају на једну, а лоше бацају.*
- ЛОПОВ 1: Јеби га! Црче батерија.
 ЛОПОВ 2: Нема везе. Месечина је, а и срећа је па „онај наш“ ноћас
 ради.
- ЛОПОВ 1: Много нас бре кошта...Док наша деца једу чипсове,
 његове кује, ждеру месо! Шницле!... Мамицу му!
 ЛОПОВ 2: Ђути бре.Како земља чудно мирише кад је преко ње
 набацано цвеће, а испод мртвац!... Добро је. Нико ни-
 шта није одн'о...
- ЛОПОВ 1: Данас никог није било. Отишо на параду педера. Сви
 се да виду педере и њихове другове и другарице.
 (Смеје се.)
 И ја замало да одем. Да ме јутрос ниси звао, отишо би.
 ЛОПОВ 2: Тео си да пробаш како је смушкарцем!?
- ЛОПОВ 1: Ма јок бре!... Плаћали су педест еврића да будеш у
 колону и да носиш ону бојадисану заставу... Еј, педесет
 за два сата?
- ЛОПОВ 2: Знаш ли шта би било да си био тамо и да те неко наш
 вид'о? Леелее!
- ЛОПОВ 1: Кује се не чују! Он изгледа није ту.
 ЛОПОВ 2: Да растурено венце са ове руже?
 ЛОПОВ 1: Наравно, али пажљиво. Ово су праве, руже. Дивље.
 Пуне трња.
- ЛОПОВ 1: Ууу, куравте даја! Убодох се.
 ЛОПОВ 2: Реко ти. Пази како радиш! Буди пажљив. Сада су тр-
 новите руже реткост.
- ЛОПОВ 1: Нећемо моћи све да однесемо.
 ЛОПОВ 2: Заја ће донети ранац...
 ЛОПОВ 1: Ниси треба да је зовеш. Још је дете.
 ЛОПОВ 2: Какво дете!? Четрнест јој је.

- ЛОПОВ 1: Ипак, ноћ је! А гробља су гадна. Нарочито ово. У сред шуме.
- ЛОПОВ 2: Не брини ти за њу. Сналажљива је...
Шамар. Један... више њих. Тихо режање паса.
- ЗАЈА: (Плаче. Вришићи.)
Не. Неее!
- ЧУВАР: (Задихано.)
Полако, полако...
(Врисак бива најло љубишен.)
Лојови раде. Сортирају расшурено цвеће.
- ЛОПОВ 2: Воло би да сам је некад, негде, живу срео.
ЛОПОВ 1: Зашто?
- ЛОПОВ 2: Тако млада, а рак је појео... Била је лепотица. Само дваест година... А кева јој још лепша!
- ЛОПОВ 1: Откуд знаш?
- ЛОПОВ 2: Видо сам је кад сам шацово сарану. Од кад се вуцарам по гробљима, болју женску у жалости и црнини нисам угледао. Све ове дивље руже дао би само да будем уз њу и да је мало гледам, тешим... миришем...
- ЛОПОВ 1: Еј, имаш дете и жену... Позови Зају... Време је. Већ је пола два.
- ЛОПОВ 2: Па шта... Само би је мирисао.
(Вади телефон. Тајка њо љему. Знак слободне везе.
Нико се не јавља.)
Не јавља се!
- ЧУВАР: Добро је да се ниси јавила. Престани да плачеш. Биће ти лепо. Ако обећаш да нећеш викати, моћи ћеш да дишеш и да идеш кући... Али, будеш ли викала, искасалићу те!
- ЗАЈА: Молим вас, пустите ме. Даћу вам све што имам...
Новац... све...
- ЧУВАР: Паре! Зар ти ја личим на неког коме требају паре? Ја хоћу ово.
(Цећа јој одећу. Заја вришићи. Пси реже.)
Пссст. Буди добра.
(Смеје се... Дахће.)
Бољи сам од оних твојих лопова.
- ЗАЈА: Боже мој! Па ти си онај чувар... Ох!

- ЧУВАР: Да Зајо, да. Тако се зовеш, је ли?
(Пауза.)
Ред је да и ја нешто узмем, а не само моје кујиће. Ето,
док ти ћале и онај његов другар расплету венце, сор-
тирају цвеће, избришу трагове, ти и ја ћемо се мало
забављати...
- ЗАЈА: Неее! Упомооо...!
(Зајин крик се чуо до неба.)
- ЛОПОВ 2: Ајмо! Доста је. Имамо свега за цео овај викенд!
- ЛОПОВ 1: Позови је или види да није можда послала поруку.

Тайкање џо мобилном.

*Јасан звук слободног телефона и глас провајђера:
(Позвани корисник тремујио није досмујан... Позвани...)*

Прекид везе.

- ЛОПОВ 2: Ово бре не ваља!
ЛОПОВ 1: Реко сам ти. Ниси требо да је зовеш.
Мушки дахићање... Туши ударци... Пси цвиле. Њушкају тело.

- ЧУВАР: Рекао сам ти да ћутиш. Ето ти сад!
(Пауза. Брише лице.)
Ајмо, лепотице моје! Морам да се оперем.

2. СЛИКА:

Лојови су скривени испод грања дрвећа са џаковима ис пред себе.

- ЛОПОВ 1: Ипак нас је пријавио, мамицу му!

Убрзо и звук сирене кола хићине помоћи.

- ЛОПОВ 1: Да. Платиће ми... Чекај. Чини ми се да темо лежи неко
женско.
- ЛОПОВ 2: Где?
- ЛОПОВ 1: Тамо... Видиш ли? Да видимо да није Заја...
- ЛОПОВ 2: Где бре Заја? Она се гарант успавала... Цео дан је била
на бувљаку... Бежимо ми одавде, да нас жандар не види.

Уз руб шуме лежи унакажено Зајино тело. Блинкује жућкасаша и плави-
часта свејлосија полицијских и кола хијине помоћи, и чују се гласови са
радио-станица.

ПОЛИЦАЈАЦ: (Покушава да заклони тело.)

Докторка, ако не морате, немојте да гледате...

ДОКТОРКА: Морам! Страшно!

(Мука јој је.)

ПОЛИЦАЈАЦ: Ово је све због данашње параде... Можда је, била „њи-
хова“!

ДОКТОРКА: Јадна девојка... девојчица...

ПОЛИЦАЈАЦ: Да... Дете.

ДОКТОРКА: Кад стиже истражни? Имате ли цигарету?

(Полицајац јој даје, и прийали јој.)

...Хвала...

ПОЛИЦАЈАЦ: Ко то зна? Чему журба, кад је смрт у питању?...

ДОКТОРКА: Да,

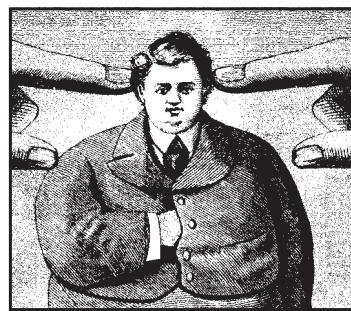
(Пауза.)

а мени је ово прва смрт у животу.

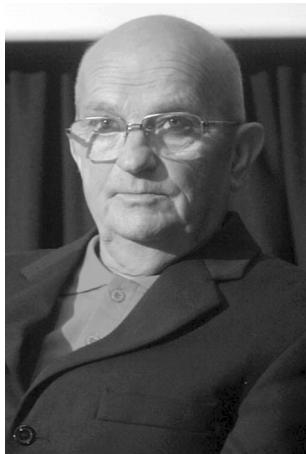
КРАЈ



Саћиричне минијаћуре







ПАПИГА

Седе три генерације у кући: баба и деда, њихов син и снаха, и њихова деца, односно унук и унука.

Сви гледају у мобилне.

– Хоће ли неко проговорити! – прекиде се тишина и општа удубљеност.

Сви се пренуше и погледаше у правцу кавеза са папагајем!

ПРОЛИВ

– Како се зове говорни пролив неке пизде од човека?

– Вагинини монолози!

ХУДА СРЕЋА

– Таман кад сам хтео да изведем жену, уведоше полицијски час.

– Е...

– Е, јеби га, баш имаш среће!

Радован Бојичић

Сајричне минијатуре

НАДЛЕЖНОСТ

– Докторе, када да поново доведемо болесника?

– За то се обратите изабраном попу!

ТЕСТ

Јеси ли се тестирујо?

– Јашта сам!

– И?

– И, јеби га, IQ ми је и даље у великом паду!

ПАТИКЕ ЗА УНУКУ

Кренули смо да унуци купимо патике.

Пре него што смо ушли у шопинг центар, жена ми је одржала предавање: а) да се на обући не сме штедети, б) да од онога што носиш на ногама зависи стање у глави, и ц) да се тло под ногама сигурно губи, ако обућа није одговарајућа,

како по изгледу, тако и по квалитету, а и боја је од пресудне важности.

– Ове су одличне! – рекао сам.

– Те. Па, која је то марка. – питаја је моја жена.

– Не знам, ништа не пише!

– Јеси ли ти нормалан. Хоћеш да купиш патике које дете никад неће обути. Ово мора да је из Белорусије!

– Добро, шта мислиш о овима. Нажке!

– Нажке! Може. Чекај да видим земљу порекла. Кина. Ти си стварно зрео за коначни опроштај с тобом. Кинеске патике! Па, ово и нису „адидас“. Ово су „а ди дас“. То више не носе ни деца незапослених родитеља.

– Што погледујеш на ове од двадесет хиљада!

– Не погледујем, него хоћу да их купим!

– Па, и те су из Кине.

– Јесу. Али производњу тих патика контролишу Американци. Не мислиш вальда да „најки“ било шта препушта случају.

– Знам, бре, али двадесет хиљ...

– Шта је 150 евра за оригинал „најке“. Ево, узећемо ове број 34.

– Болje да узмемо 35. Знаш како деци брзо расту ноге.

– Ма, нemoj, па да због твог шкrtичлука за нашом девојчицом

клапарају патике, да јој се смеје цела школа, да изгуби свако друштво и да се због тога сутра, шта сутра, да се због твог цицијашења никад не уда.

– Знам, али ако узмемо за број веће, моћи ће овако скупе патике да носи бар две године.

– Два године – једне патике. Па, да су вала и хиљаду евра, неће наша девојчица две година боравити у истим патикама, па ти макар црк'о у свом твдиччуку.

– А кад их она износи, могле би да припадну њеном млађем брату!

– Шта, да наш унук носи изношене патике. Ти си себи дефинитивно трасираш пут ка старачком дому.

– А да погледамо ове жуте, оне су исто фирмироване, а нешто су и јефтиније!

– Жуте. Ни случајно. Жуто је било у тренду прошле године. Жуто не долази у обзир ни као окер.

– Него, да погледамо на неком другом месту!

– Нећеш ме преварити овога пута. И ономад си ме водао од једног до другог места, док ми није ослабиле воља, па сам пристала на компромис. Од тада, кад год види шта смо јој купили, наша девојчица плаче, а повукла се у себе и попустила у школи. Хоћеш ли, злоторе, да нам дете с твојим патикама у животу прође као бос по трњу.

– У реду, у реду, само сам мислио!

– Немаш ти шта да мислиш. Твоје је само да извадиш платну картицу и предаш је тамо где треба.

– Али не знам да ли на картици имамовољно.

– Ако немашовољно на картици, вади, матори кешо, онај кеш. Мислиш да ја не знам где држиш паре које си спремио за кремирање.

– Нећеш ваљда тим парама...

– Него шта ћу. Больје да те за те паре попалим ја, него што ће да те ови их „Огња“.

Шта сам могао. Својим дрхтавим рукама извадио сам картицу и дао је својој жени.

А онај кеш сам одмах сакрио на неко друго место и тајна где се налази иде са мном у гроб!

ПРОБА

– Је си ли пробао ракију?

– Јесам.

– Колико си попио?

– Једно три-четири.

– ’Ајд још једну, да ракија проба и тебе.

ПУСТИ СНОВИ

– Јеси ли спавао с њом?

– Ма, јок. Не зна се ко је био буднији!

ПЈАЦА ДЕЛ ПОПОЛО

Прилази пензос тезги с трешњама. Цене различите, од 150 до 400 динара. Пензос узима близанце са гомиле од 400 динара. Халапљиво их гута:

– Ммм... Одличне.

А онда каже:

– Дајте ми кило ових од 150!

УДРУЖЕНИ ЗЛОЧИНАЧКИ ПОДУХВАТ

Две особе женског пола, од којих једна млађа, а друга у позним годинама опљачкале су банку.

Као сведок овог криминалног акта, дао сам опис починитељица овог гнусног кривичног дела:

Млађа особа добије од двадесет пет, највише тридесет година... Висине 175 до 180 центиметара... Младеж на десном рамену... Тетоважа на левом... Глас, сањиви алт... Усне напућене... Дугачка црвена коса... Крупне плаве очи... Обрвице морске пијавице... Трепавице као ластавице... Танак струк... Груди: да га носи, из брусхалтера би имала чисту петицу... Ноге до земље... Уске фармерке, исцепане на бутина... Кретала се у патикама, њишучи куковима... А гуза, господине инспекторе – ммм...

Што се старије особе тиче, не могу бити од помоћи. Па, ја бих стварно био кретен да поред онакве лепотице, блејим у неку бабу!

ПОСАО НЕ СМЕ ДА ТРПИ

– Због ове короне почeo сам да радим од кућe.

И?

– И одмах сам себи дао боловање!

МРТАВ ПИЈАН

Враћа се Живадин, мртав пијан, у рану зору, зору, зору, кад свиће дан.

Жена га дочекује с оклажијом у руци, и пита:

– Црни Живадине, где си ти досад. Убију те? – и замахне оклажијом А Живадин, одговара:

– Стани, бре, Даро! Black lives matter!

РЕК'О ЛЕКАР

– У, ал' си се ти угојио?

– Ма, не. То ми је од лекова.

– Како?

– Па, доктор ми преписао гомилу лекова и рекао да их узимам и дању и ноћу, на свака четири сата.

– Какве то има везе са твојом видно увећаном телесном масом?

– Има. Рекао ми да их узимам после јела.

РАЗЛИКА У ЈЕДНАКОСТИ

– Која је разлика између паметних и лудака?

– Паметни су свесни свог лудила!

КРОС

Једном смо имали општински крос.

На кросу је учествовала наша Гимназија, а онда и Средња економска и Кожарска школа.

Победнику је припадао пехар.

А професору физичке културе похвала Секретаријата друштвених делатности Општине.

Крос се у нашој гимназији схватао веома озбиљно.

Поготово што су из Средње економске долазили гласови да, и поред тога што није било важно победити, него само учествовати, по наређењу директора сви учесници су ослобођени похађања задњег часа, које је време коришћено за тренинг.

У Кожарској школи отишли су и даље.

И поред тога што је исто олимпијско правило важило и за Кожарску, управа Школе ангажовала је и некадашњег првака државе у боксу да ученицима покаже како се бори за своје боје.

На питање, какве бокс има везе са трчањем, стигао је више него убедљив одговор:

– Бокс нема везе са спортом, али првак државе итекако има!

На то се могло одговорити или само ћутањем, или предузимањем неких корака.

– Шта неких! – узвикнуо је наш професор физичке културе. – Од сада, и поред тога што је важно само „*citius, altius, fortius*“, има да упражњавамо само трчећи корак.

И онда би нас истерао на дрил.

Дошао је и дан кроса.

Професор нас је окупио и рекао, а сад, идемо на црту нашим противницима.

Ми таман кренули да заузмемо место на оној црти изнад које је био расширен транспарент на коме је писало „Старт“, а професор узвикнуо:

– Стој, не на ту црту.

Па, пошто је неким штапом повукао линију на блатњавој земљи, натерао нас је да станемо на ту црту и наставио, држећи шаку на устима, да му из оних других школа са усана не би прочитали шта говори:

– Пре него што кренете да гинете за боје, част и славу наше Гимназије, иначе најбоље у овом крају земље, да вам нешто кажем! Немој неко да ми је забушавао, јер ћу га имати на савести до краја школо-

вања. Дађу му јединицу, већу од врата. Ма, којих врата. Већу од Тријумфалне капије. На овом кроју није важно победити. Важно је да сви стигну на циљ.

Је л' јасно.

– Јасно! – узвикнули смо сви у глас.

– А ти, што ћутиш? – упитао је професор Миладина.

– Онако! – одговорио је Миладин, који и иначе није пуно причао.

Трка је почела.

На старту је било све како треба.

Али, на циљу.

Е, то је једна сасвим друга прича.

Врпцу је пресекао један ученик Кожарске.

Други је кроз циљ прошао наш, гимназијалац, а трећи, опет један из Кожарске.

А онда су кроз циљ прошли и остали.

– Је л' су сви протрчали крос? – упитао је један мршави из Атлетског клуба „Тартан“.

Неко рече:

– Нема Миладина.

Прошао је још минут.

Онда – пет. Па, десет. И још десет. Најзад, после једно пола сата на циљ полако, ногу пред ногу, више ходајући него трчећи стигао је и Миладин.

– Где си ти досад? – урлао је наш професор физичке културе, све више стављајући акценат на оно „физичке“, а све мање на оно „културе“, да би најзад то „култура“ потпуно избацио из употребе.

Миладин га је гледао бело и најзад рекао:

– Ево ме!

Професор физичког се налазио на ивици нервног слома, спреман да направи одлучан корак да ту ивицу прескочи, па још једном заурла:

– Како, ево ме, стижеш пола сата после последњег на овом кросу. А јесмо ли се, мороне један, дговорили да дамо све од себе.

– Јесмо! – одговори Миладин.

– А ти?! – пенио је већ професор.

– Па и ја. Али, господине професоре, не трчим ја за оцену...

– Него зашта! – заколутао је очима фискултурник, док су му до-

давали чашу с водом и кашику са шећером.

– Ја трчим за знање! – нагласи Миладин, док су професора шкропили хладном водом, а неко рече:

– Позовите Хитну...

УЛАЗ

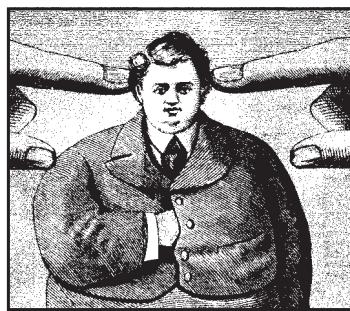
Стao сам испред гвоздене капије, кроз коју се улазило у велико двориште. На капији је, на видљивом месту, била истакнута метална табла. На табли слика немани крволовних очију и искежених очњака, са којих је кипела пена. Испод слике је писало: „Чувaj сe, опасан пас“! Ушао сам без страха и бриге, јер мене пас нема за шта да уједе!

ЖИВОТНА ПРИЧА

Од рођења, па до половине живота, чекаш да ово већ једном дође.

Од половине живота, па до смрти, чекаш да ово некако прође!

Поезија







МИЛО МОЈЕ ЛУДИЛО

Мило моје лудило
где си ми се сакрило?
Недостајеш, призивам те
ти нехаяеш.
Врати се, донеси ми боје
ово што носим није моје.
Ово што ми се кези у лице
овога зла клице,
ово ништавило
што ме обавило,
цери се,
а радо би ме удавило.
У рам би ме безумља ставило
па тупим ексером
на зид безнађа окачило,
па славило уз чашу гадости.

Смејало би се
безубим осмехом
без радости.
Јер радост је дар
који не станује овде.
Лудило моје,
сенке што се роје
светлости се боје.
И ово црнило не воли боје.

Буди свитац
лудило моје

Светлана Михајловић

Песме

сатерај све жохаре у рупе.
Јер никакви новци
не могу да купе
немир и жар
онога што ствара.
Не, нема тих паре.

Они слепи могу да виде
колико су лепи снови,
док не прогледају.

Они глуви могу да чују
најлепше звуке,
док не дођу у руке врачева
што, заглушују дном буком,
губавом руком
бришу симфоније,
а исписују оду ироније.

Не дај ме, лудило моје.
Донеси небо
и звезде што се роје
у моју собу снови,
да ујутру као нова,
kad заиста сване
нанижем на струну
најлепше дане,
оставим у ваздуху питање
„а где би?“
и кренем у загрљај
самој себи.

ПРЕДЗНАК

У селу Чемер
без кућа,
крај реке Јад,
без воде,
ту усред беспућа
где сувом земљом бродови броде
Уместо песме,
чује се лелек,
на голо тело
од трња се носи јелек
да боде и боли.
Јер се више воли
Туђе но своје.

Црне венчанице
за удовице
за венчање са наказама,
туђи кројачи, боље кроје
тупим маказама

Оглувели сватови
играју немо коло
док разне звери
живина и сподобе
тумарају уоколо.

Кад, ниоткуд,
појави се жена
са венцем цвећа у коси
у белу свилу одевена,
око врата крстић носи.

У руци јој
хлеб и мач
и невелика корпа од прућа.

Из корпе излеђу голубови
и чује се дечији плач,
Као стидљиви предзнак
сванућа.

ПРЕД ЛИЦЕМ СУНЦА

Гледам человека
пред лицем Сунца

дрема спокојно
а тамо, преко реке
кораком бегуница
измиче доба,
сада већ покојно.

Како измерити даљине
између људских душа?
Чиме испунити празнине
после толиких суша?
Како школјке убрати
са гране
када су године шкрте?
Да ли пустити да се врте
изкежени патуљци
на поквареном рингишпулу,
или додати још коју карту
већ обележеном шпилу
у партији између
курви, убица, судија
и сатрапа сваке врсте?

Да ли су чврсте те даске
што некоме живот значе?
Некоме видно фале
да огради
величину своје маленкости.

Некоме опет
да искује сандук
и покопа туђе радости.
Некоме можда
брод да направи
kad нађу воде.

Кад се сумње роде
да спокојно отплови
у нека мирисна поднева.
И да негде, на некој клупи
изнова подгрева
већ згасле тренутке
неких давних лепота.
Каква дивота,
једноставно лежати чист
пред лицем Сунца.

ТАМО ДАЛЕКО

Дрхтурим као птица
док ми се низ лице
разлива шминка
у бојама неба.

И баш као клинка,
незнјући да ли вреба страх
иза тамних облака
и гром што одузима дах,
разливеним осећањима
сликам акварел
садашњег тренутка.

Нека чудна лутка
из сеновитог кутка сећања
стрпљиво чека руку
вештог луткара
који де, и без паре
њену лепоту показати свету.

Јер цео свет је у детету
и сања очима анђела
и не постоји подела
на велике и мале
на паметне и будале.

Јер смо сви
једно биће.
И то божанско пиће
та крв црвена, благословена
тече кроз сва срца
овог суманутог света.

И све може
да процвета,
и грех и блуд
и част и чистота,
и смрност и похота.
Зависи само
каквим сунцем огрејеш
то своје мајушно срце.

И кад задрхтиш
као мокра птица
на жици чаробне харфе

бирај најлепше ноте.

И све капи
претвори у сонете,
што ће увек да те сете
колико је живот леп.
И кад си, понекад,
код очију слеп,
ти срцем прогледај.
Потражи тај бунар у пустињи
са водом која пева.
И полети, полети
ка звездама блиставим.
Јер те тамо
увек чека неко
Тамо далеко.

ТИШИНА

О, благодатна тишина,
добро дошла у моју ноћ.
Можда и не слутиш
колику има моћ то,
Кад заћутиш, а слутиш.
То кад напокон утишаши буку
онако, на своју руку
Кад све изворе забуне
смутње и црне слутње,
све потајне побуне
удавиш у чаши вина
и постанеш фина
самој себи.
И не, никада не бих заплакала
да виде други
колико су дани дуги
kad зацарује
недостајање радости.

Кад ти се згаде гадости
што се котрљају низ зидове
и неке лажне младости,
без амбиција и визија
крену да се шепуре празне
ко напукле прљаве вазне,
што крију старе мирисе
неких давних орхидеја

Без идеја да нешто створе
разне створове
стрпала бих у торове
да одморе,
да одморимо.

Да у неку нову
реалност завиримо.
Можда нам се и свиди
то што у први мах
не може да се види.

Водиш ме путем
којим нисам пошла
и не знам када ћу стићи,
али свеједно, ја ћу ићи.
Пашћу можда,
али ћу се дићи.
Крвариће ми колена,
али ћу се навићи
А можда ме и одведеш
у неку голубђу мекоту,
у неку поетичну лепоту,
у нешто кичасто и слатко.
Можда се и подам глатко?
Ко зна, све је могуће,
kad заћутиш.
Кад помутиш разум
неразумом,
Кад помешаш лепоту
и страхоту.
Кад закуцаш ексер
у клеџаву столицу,
руком пребришеш
прашњаву полицију,
па чађавом прашином
пишеш о плаветнилу таласа
о школљкама и песку.

Па стари багрем
ставиш у свеску
да ту заувек остане.
И чак и кад сване
наставиш да бројиш одсјај
давно згаслих звезда.
И златном хеклициом, полако
повезујеш гнезда,

захвална за диван звук
непостојања било чега
што прави буку.

Ноћ се не предаје,
моје госпође лампе је
растерију из углова,
а тишина и ја
баш се лепо разумемо,
можда по први пут.
Док дрхтурим као прут
ширим руке радосно
и примам те у загрљај
добро ми дошла
благодатна тишина.

ВЕРА У ЛЕПОТУ

Оловком и мастилом
неизбрисивим,
у књигу свог живота,
речима неописивим
ушиши, да је императив
лепота.
Да је свако доба
баш та незаборавна младост
због које се звезде броје.
Јер се мора, као киша метеора
изаћи из гнезда.
Јер се мора постати звезда
макар и падалица.
Мораш бити птица,
сад славуј или кукавица
на души је да изабере.
Сунце се једнако смеши свима
али, једни беже у мишију рупу,
а други мисле
да га премало има
да обасја све сате у дану.
Једни налазе ману, а други бескрајно
меко грле
и без страха у аванттуру хрле
звану живот прави.
Буди тај који слави
и на златни тас стави
све трнутке, школљке и облутке,

неких далеких мора.
Стави врлину и празнину,
разбијене илузије,
поцепане емоције,
руменило дочеканих зора,
гомилу увреда,
Мало метафора,
тоне сузних ноћи
мирисе и сокове
због којих је вредело доћи
из Недођије у Добродођију.

Не прстохват, него пуне шаке
У своју чорбу живота
додај мирођију
да мирише на још, на више.
И није важно
шта мисле мали,
ни шта кажу слаби.
Ти свој живот зграби
и живи га најискреније,

од поштења још поштеније.
Па кад дође време,
кад се на златном тасу
све измери тачно,
без улепшавања,
кад се премере
сва узимања
и сва давања,
све пружене руке
и све подметнуте ноге,
кад се извуку сви
ножеви из леђа
и бујица речи која вређа,
све мекоте и чистоте,
сви додири који лече,
никакви тамни
неће моћи да спрече
светлу пресуду
проживљеном животу
са вером у лепоту.

БЕЛЕШКА О ПЕСНИКУ

Судбина је одлучила да се 1961. године роди у Врању, али је одлучила да живот проведе у Нишу.

Залубљена је у Позориште лутака и већ пуних 35 сезона остаје му верна.

Игра, сања, машта, пише, пева и још увек се игра луткама.

Добитница је многих престижних награда, за глуму и анимацију на домаћим и иностраним фестивалима. Ауторка је неколико емисија за децу на локалним телевизијама. Учесница је и победница разних музичких фестивала за децу и одрасле.

Добитница је неколико награда за уметничко достигнуће године.

Још увек се игра, воли, снева и пева.



"Све Србе треба
ставити у
нацистичке
концентрационе
логоре. Срби су
неписмени
дегенерици,
убице беба,
месари и
силоватељи."

Džo Bajden 1999.